

ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ

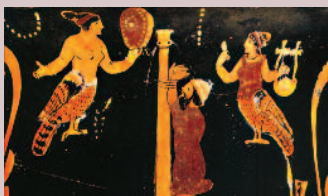
Επιστροφές Αλκιβιάδου 229
185 36 Πειραιάς

ΠΕΡΙΟΔΙΚΟ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΑΣ & ΠΟΛΙΤΙΣΜΟΥ

ΤΕΥΧΟΣ 41 - ΟΚΤΩΒΡΙΟΣ - ΝΟΕΜΒΡΙΟΣ - ΔΕΚΕΜΒΡΙΟΣ 2012

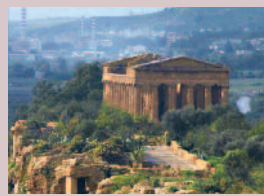
σελ. 5

σελ. 9

σελ. 18

σελ. 21

- 3 Η κληρονομιά ελληνικών αρχαιοτήτων από τους Γερμανούς κατακτητές
Της Σύνταξης
- 4 Η έξοδος από την κρίση και ο Πειραιάς
Του Προέδρου Γιάννη Πολυχρονόπουλου
- 5 **Αρχιτεκτονικά**
Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική 2. Αλέξανδρος Τομπάζης
Του Γιώργου Γάρδα, Αρχιτέκτονα Μηχανικού - Πολιτικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.
- 9 **Αρχαιολογικά**
Ο ξένος στον Αρχαίο Ελληνικό κόσμο
Του Γιώργου Σταϊνχάουερ, Αρχαιολόγου - τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων
- 14 **Αρχαιολογικό Πανόραμα από την Ελλάδα και τον Κόσμο**
Επιμέλεια, Κωστή Μανωλάκη
- 16 **Πειραικές προσωπικότητες**
Αλέξανδρος Μελετόπουλος
Του Μιχάλη Βλάχου, Δικηγόρου ε.τ.
- 18 **Ματιές στην Πειραική Ιστορία**
Η έπαυλη Σκουλούδη στη Φρεαττύδα
Του Δημήτρη Κρασονικολάκη
- 20 **Βιβλιοπαρουσίαση, Επιμέλεια Γεράσιμος - Νικόλαος Μπουγάς**
- 21 **Γλωσσολογικά**
Η αρχαιοελληνική καταγωγή και τα χαρακτηριστικά της Ελληνοκαθαβρέζικης διαλέκτου
Του Αθανασίου Λ. Κόρμαλη Δικηγόρου - Πολιτικού Επιστήμονος τ. Προέδρου ΟΔΕΓ Αθηνών
- 24 **Εν τέλει... Σχολιογραφικά**

“ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

Τριμηνιαία Έκδοση του Συλλόγου “ΟΙ ΦΙΛΟΙ ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΟΥ ΜΟΥΣΕΙΟΥ, ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΩΝ ΧΩΡΩΝ & ΜΝΗΜΕΙΩΝ ΠΕΙΡΑΙΑ”
Αλκιβιάδου 229, 185 36 Πειραιάς • Τηλ.: 210-42.88.018 - Τηλ. & Φαξ 210-42.88.017

• ΚΩΔ. ΕΝΤΥΠΟΥ 035702 • Τεύχος 41 - Οκτώβριος - Νοέμβριος - Δεκέμβριος 2012

ΕΚΔΟΤΗΣ:

ΓΙΑΝΝΗΣ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΣ
Δερβενακίων 24, 185 45 Πειραιάς,
Τηλ. 210-4060000

ΥΠΕΥΘΥΝΟΣ ΥΛΗΣ:

ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
Μουσών 66, 185 34 Πειραιάς
Τηλ.: 210-4130939

ΣΥΝΤΑΚΤΙΚΗ ΕΠΙΤΡΟΠΗ:

ΑΝΑΣΤΑΣΙΑ ΓΑΡΔΑ
ΚΩΣΤΗΣ ΜΑΝΩΛΑΚΗΣ
ΓΕΡ.-ΝΙΚ. ΜΠΟΥΓΑΣ

Το περιοδικό κυκλοφορεί εκτός εμπορίου.
Διανέμεται δωρεάν.

Τα ενυπόγραφα άρθρα δεν εκφράζουν υποχρεωτικά τις
απόψεις του Διοικητικού Συμβουλίου του Συλλόγου.

ΑΤΕΛΙΕ - ΕΚΤΥΠΩΣΗ: ΓΕΩΡΓΙΑ & ΜΑΡΙΑ - ΕΛΕΝΗ ΜΟΥΡΟΥΣΙΑ Ο.Ε.
Κολλοκοτρώνη 144, 185 36 ΠΕΙΡΑΙΑΣ
Τηλ.: 210-41 82 591, 210-4537521, Φαξ: 210-45 32 911

ΣΗΜΕΙΑ ΔΙΑΘΕΣΗΣ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ “ΠΕΙΡΑΪΚΟ ΟΡΟΣΗΜΟ”

- Δημαρχείο Πειραιά: Πλ. Κοραή 1
- Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά: Χαρ. Τρικούπη 31

Βιβλιοπωλεία:

- ΑΙΓΗΙΣ: Βασ. Γεωργίου Α΄ 11, Πειραιάς
- ΝΕΟΣ ΚΥΚΛΟΣ: Καραοδή & Δημητρίου 43, Πειραιάς
- Τσαμαντάκης: Καραοδή και Δημητρίου 32, Πειραιάς
- PASSPORT: Καραϊσκού 119, Πειραιάς

ΕΞΩΦΥΛΛΟ: Αναθηματικό ανάγλυφο στον Ασκληπιό και την Υγεία από το Ασκληπιείο Πειραιώς περί το 400 π.Χ.
(Αρχαιολογικό Μουσείο Πειραιά)

Η κλοπή ελληνικών αρχαιοτήτων από τους Γερμανούς κατακτητές

Πρόσφατα κυκλοφόρησε το βιβλίο του κ. Γιώργου Λεκάκη δημοσιογράφου - συγγραφέα με τίτλο: «Αρχαιοκαπηλίες των Γερμανών στην Ελλάδα επί κατοχής» (εκδόσεις Κάδμος), το οποίο αποτελεί καρπό πολύχρονης έρευνας του συγγραφέα. Κύρια πηγή της έρευνας αποτέλεσε η έκθεση του Υπουργείου Εθνικής Παιδείας και Θρησκευμάτων του 1948 «Ζημίες των αρχαιοτήτων εκ του πολέμου και του στρατού κατοχής». Με βάση αυτή την έκθεση οι κατακτητές άρπαξαν 8.500 ελληνικές αρχαιότητες.

Σε 37 πόλεις και περιοχές της Ελλάδας έγιναν κλοπές αρχαιοτήτων από τους Γερμανούς κατακτητές. Το μεγαλύτερο θύμα της κλοπής υπήρξε κατά το συγγραφέα η Κρήτη. Ο στρατηγός Ringel αφαίρεσε από την Κνωσό τρία κιβώτια αρχαιοτήτων, μεταξύ των οποίων μινωικά αγγεία τεράστιας αξίας.

Γερμανοί Αρχαιολόγοι έκαναν παράνομες ανασκαφές σε 17 περιοχές της χώρας (Αίγινα, Χαλκίδα, Κωπαΐδα, Αμάρι Ρεθύμνου, Άπτερα Χανίων κ.α.). Τα ευρήματα των ανασκαφών τα έστελναν κατευθείαν στη Γερμανία, ενώ δεν τήρησαν την υπόσχεσή τους για την επιστροφή τους μετά το τέλος του πολέμου μέσω τον Γερμανικού Ινστιτούτου.

Κατά τη διάρκεια της Γερμανικής Κατοχής και κατά την αναχώρησή τους με το τέλος του πολέμου οι Γερμανοί κατέστρεψαν αρχαιότητες; π.χ. ανατίναξαν το αρχαίο λατομείο της Γόρτυνας παρά την παράκληση των ντόπιων να μην το καταστρέψουν επειδή το θεωρούσαν ως πιθανό λαβύρινθο του Μίνωα.

Μεταξύ των καταστροφών συγκαταλέγεται η κατάκωση του αρχαίου θεάτρου της Άσκρης στον Ελικώνα Βοιωτίας, ύστερα από βομβαρδισμούς. Με πυροβολισμούς και ξιφολόγχες κατέστρεψαν αγάλματα και αγγεία στην Ακρόπολη και στον Κεραμικό. Όλες οι κλεμμένες αρχαιότητες βρέθηκαν είτε στην κατοχή του Γερμανικού δημοσίου είτε σε ιδιωτικές συλλογές. Η λεηλασία, η κλοπή και η καταστροφή αρχαιοτήτων, αποτελούν εγκλήματα κατά του ελληνικού πολιτισμού.

Μαζί με τις άλλες καταστροφές στις υποδομές της Χώρας, την αφαίμαξη της ελληνικής οικονομίας, με την βίαιη αφαίρεση πόρων, αλλά και τη λήψη του κατοχικού δανείου και κυρίως οι εκτελέσεις του άμαχου πληθυσμού καθώς και τα εκατοντάδες χιλιάδες θύματα της πείνας, τεκμηριώνουν την απαίτηση της Ελλάδας για τις γερμανικές αποζημιώσεις που αποτιμούνται σε εκατοντάδες δισεκατομμύρια ευρώ. Όλες αυτές οι απαιτήσεις με βάση το διεθνές δίκαιο είναι απαράγραπτες.

Πρέπει να σημειώσουμε το σωτήριο έργο προστασίας των αρχαιοτήτων με την πρωτοβουλία μερικών ηρωικών αρχαιολόγων, να καταχώσουν σε υπόγειες κρύπτες τα εκθέματα των Μουσείων.

Παρά τις πιέσεις των Γερμανών ν' ανοίξουν τα Μουσεία, - όπως αναφέρει ο καθηγητής αρχαιολογίας κ. Μιχάλης Τιβέριος - ευτυχώς η τότε κυβέρνηση δεν ενέδωσε προτάσσοντας τη δικαιολογία του λιμού.

Εάν δεν υπήρχε αυτή η τιπάνια προσπάθεια προστασίας των αρχαίων μνημείων ίσως η κλοπή και η λεηλασία των αρχαιοτήτων να έπαιρνε πολύ μεγαλύτερες διαστάσεις.

Η διεκδίκηση επιστροφής κλεμμένων αρχαιοτήτων ή η αποζημίωση του ελληνικού κράτους αποτελεί ένα ζήτημα προτεραιότητας, ιδιαίτερα σήμερα που η Χώρα μας περνά μια πολύ δύσκολη περίοδο.

Της Σύνταξης

Ο Πρόεδρος κ. Γιάννης Πολυχρονόπουλος και το Δ.Σ. του Συλλόγου
«Οι Φίλοι του Αρχαιολογικού Μουσείου, Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά»,
σας εύχονται

ΧΡΟΝΙΑ ΠΟΛΛΑ, ΕΙΡΗΝΙΚΟ ΚΑΙ ΔΗΜΙΟΥΡΓΙΚΟ ΤΟ 2013

Η έξοδος από την κρίση και ο Πειραιάς

του ΓΙΑΝΝΗ ΠΟΛΥΧΡΟΝΟΠΟΥΛΟΥ

Προέδρου του Συλλόγου

"Οι Φίλοι Αρχαιολογικού Μουσείου,
Αρχαιολογικών Χώρων και Μνημείων Πειραιά"

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι από τα πρώτα θύματα της κρίσης είναι ο πολιτισμός. Η χρηματοδότηση πολιτιστικών δραστηριοτήτων, αρχαιολογικών ερευνών - γενικότερα πρωτοβουλιών - έχει περικοπεί δραστικά, είτε πρόκειται για δημόσια, είτε για ιδιωτική. Ταυτόχρονα και οι πολίτες λόγω της οικονομικής δυσπραγίας περιορίζουν τη συμμετοχή τους στο πολιτιστικό γίνεσθαι. Αναθεωρούνται προγράμματα και τίθενται εν αμφιβόλω πρακτικές ή καθιερωμένες πολιτικές στο χώρο του πολιτισμού.

Μέσα στη μεγάλη αυτή δίνη που βρίσκεται η Χώρα πρέπει τελικά να βρούμε τη δύναμη να ξανασχεδιάσουμε την προοπτική να σκεφτούμε το μέλλον και γιατί όχι να ονειρευτούμε δημιουργικά έργα σε μια οικονομία απαλλαγμένη από την κρίση. Μόνο τότε θα ξαναβρούμε το χαμένο βηματισμό μας και δεν θα «βουλιάζουμε» στον πεσιμισμό και στη μοιρολατρία. Πιστεύω ότι έχουμε φτάσει σε εκείνο το κρίσιμο σημείο που πλησιάζει η ώρα που θα γίνει η μεγάλη στροφή για ανάσχεση της ύφεσης και αναπτυξιακή ανέλιξη. Βέβαια αυτή η διαδικασία όπως δείχνουν τα πράγματα θα πάρει χρόνο.

Σε αυτές τις συνθήκες λοιπόν η συζήτηση για το σχεδιασμό και για το τι πρέπει να γίνει, μπαίνει στην ημερήσια διάταξη και παίρνει ένα επείγοντα χαρακτήρα. Πιστεύω ότι μόλις ξεπεραστούν οι έκτακτες συνθήκες που επιβάλλουν τη λήψη «πολεμικών μέτρων» το πρώτο που πρέπει να αποκατασταθεί είναι η δημοκρατική διαδικασία συμμετοχής και διαβούλευσης των πολιτών. Με αυτό τον τρόπο εμπλουτίζεται η πορεία μας και γίνεται πιο αποτελεσματική η δραστηριότητά μας.

Στον Πειραιά, που ως πόλη, αντιμετώπιζε πολύ πριν το 2009, κρισιακά φαινόμενα, θα πρέπει να δούμε ποιοι είναι εκείνοι οι τομείς που μπορούν να δημιουργήσουν γρήγορα ένα αναπτυξιακό περιβάλλον και που θα δώσουν μια ώθηση στη γενικότερη ανάπτυξη. Το λιμάνι, η ναυτιλία, η ναυπηγοεπισκευαστική δραστηριότητα, φαίνεται ότι είναι οι τομείς που μπορούν «να σύρουν τα βαγόνια της ανάπτυξης του Πειραιά». Όμως χρειάζεται και εδώ αλλαγή νοοτροπιών και άλλη τακτική για την ανανέωσή τους. Πρέπει να βρεθούν νέες ισοροπίες που θα μας βγάλουν από το τέλμα. Εργαζόμενοι και εργοδότες πρέπει να συμφωνήσουν σε μια ελάχιστη πλατ-

φόρμα με μια μακρόπνοη προοπτική, ώστε να δημιουργηθούν νέες θέσεις εργασίας.

Το ΜΕΤΡΟ που έστω καθυστερημένα θα έρθει στον Πειραιά, θα έχει μια ιδιαίτερη συμβολή. Επίσης τα λιμενικά έργα που είναι απαραίτητα, τα οποία όμως πρέπει να σχεδιασθούν με σεβασμό στο περιβάλλον και πρώτα απ' όλα στις αρχαιότητες, για την αύξηση των θέσεων ελλιμενισμού κρουαζιεροπλοίων, αποτελούν μια από τις προτεραιότητες ανάπτυξης. Προϋπόθεση όμως είναι να μπει ο Πειραιάς στο διεθνή τουριστικό χάρτη με την ένταξή του ως τουριστικού προορισμού, στους σχεδιασμούς των μεγάλων τουριστικών πρακτορείων. Όλα αυτά μπορούν να ενταχθούν σε ένα μακρόπνοο χωροταξικό σχέδιο στρατηγικής ανάπτυξης του Πειραιά.

Το ανακαινισμένο Δημοτικό Θέατρο, του οποίου η λειτουργία θα ξεκινήσει μέσα στο 2013, μπορεί να αποτελέσει, επίσης, ένα ξεχωριστό κρίκο πολιτισμικής ανάπτυξης αρκεί ο σχεδιασμός και το πρόγραμμά του, να περιλαμβάνουν υψηλής ποιότητας πολιτιστικά γεγονότα.

Τέλος, η ενοποίηση των αρχαιολογικών μας χώρων με την επέκταση των ανασκαφών στο χώρο των αστικών πυλών, σε υπό απαλλοτρίωση παλαιά κτίσματα και οικόπεδα, η λειτουργία του Μουσείου της ιστορίας της πόλης, η υλοποίηση ορισμένων σχεδιασμών του ΟΛΠ για την Πολιτιστική Ακτή, όπως του Μουσείου Εναλίων Αρχαιοτήτων, μπορούν να αποτελέσουν βάση ανάπτυξης της πόλης.

Πολλά μπορεί να σκεφτεί κανείς, ακόμη. Όμως θεωρώ κομβικό σημείο και όρο για την επιτυχία όλων αυτών των πρωτοβουλιών μια συγκεκριμένη συμφωνία και δέσμευση των φορέων και των θεσμικών παραγόντων, που επηρεάζουν την εξέλιξη του Πειραιά.

ΒΙΟΚΛΙΜΑΤΙΚΗ ΑΡΧΙΤΕΚΤΟΝΙΚΗ 2

Αλέξανδρος Τομπάζης

Ένα κτήριο είναι βιοκλιματικό όταν κτιστεί και λειτουργήσει μαζί με το κλίμα και όχι κόντρα στο κλίμα. Όταν ξοδεύει λιγότερο και ρυπαίνει λιγότερο. Κάτι που εκ προοιμίου προσφέρει ένα πιο ευχάριστο περιβάλλον στον χρήστη του. (Συνέντευξη Αλ. Τομπάζη στην εφημερίδα "Θέμα")

Του **ΓΙΩΡΓΟΥ ΓΑΡΔΑ**
Αρχιτέκτονα Μηχανικού Ε.Μ.Π.
Ποιητικού Μηχανικού Ε.Μ.Π.

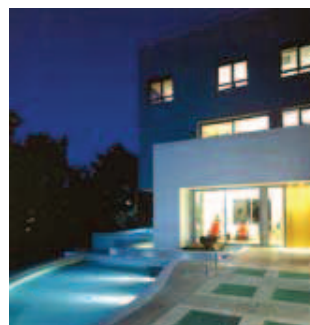

Στο προηγούμενο άρθρο μας αναφερθήκαμε στις γενικές αρχές και έννοιες που αφορούν την Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική των κτηρίων. Στο παρόν άρθρο, αναφερόμαστε αποκλειστικά στον μεγάλο σύγχρονο Αρχιτέκτονα Αλέξανδρο Τομπάζη και στο πρωτοποριακό του έργο σε σχέση με την Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική, επιφυλασσόμενοι για ένα πιο αναλυτικό αφιέρωμα στο τεράστιο έργο του.

Εικ. 2-3-4 Κατοικία στη Τζια

Γεννήθηκε στις Ινδίες στις 10 Απριλίου του 1939. Σε ηλικία 7 ετών η οικογένειά του εγκαταστάθηκε στην Ελλάδα. Σπούδασε στο Εθνικό Μετσόβιο Πολυτεχνείο το 1962 όπου αρίστευσε και τιμήθηκε με το βραβείο Θωμάϊδιο και Χρυσόβεργιο. Την περίοδο 1963-1965 ήταν επιμελητής στον τομέα Αρχιτεκτονικών συνθέσεων του Ε.Μ.Π. Από το 1964 έως το 1966 εργάστηκε ως επιστημονικός βοηθός του Κωνσταντίνου Α. Δοξαδά, όπου ασχολήθηκε με θεωρητικές μελέτες και έρευνα. Το 1963 ίδρυσε το Γραφείο Μελετών Αλέξανδρου Ν. Τομπάζη και έχει αναλάβει αρχιτεκτονικά έργα στην Ελλάδα και στο εξωτερικό. Το ενδιαφέρον του για την τεχνολογία και η πρώτη πετρελαϊκή κρίση τον έσπρωξε να ασχοληθεί με την χρήση της ηλιακής ενέργειας, αρχικά, και άλλων εναλλακτικών πηγών ενέργειας, αργότερα. Από την δεκαετία του '70 και μετά ασχολείται κυρίως με την αρχιτεκτονική με έμφαση στον Βιοκλιματικό Σχεδιασμό. Ο ίδιος θεωρεί ότι για να σχεδιαστεί ένα κτήριο πρέπει να λά-

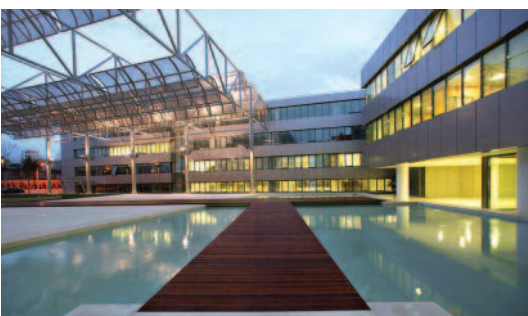
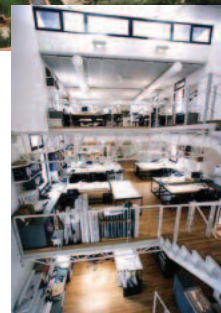

Εικ. 5-6-7 Κατοικία στο Καστρί

Εικ. 8-9-10 Κτήριο γραφείων στο Μαρούσι

Εικ. 11-12 Κτήριο γραφείων στο Πολύδροσο

Εικ. 13-16 Κτήριο γραφείων στην κάτω Κηφισιά

βουμε υπόψη τα κλιματικά χαρακτηριστικά του τόπου και να τα αξιοποιήσουμε με τον καλύτερο δυνατό τρόπο. Έργα και κείμενα που έχουν δημοσιευθεί σε εκδόσεις καθώς και σε πρακτικά συνεδρίων. Έχει λάβει μέρος ως κριτής σε πολλούς αρχιτεκτονικούς διαγωνισμούς και ως εξωακαδημαϊκός εξεταστής extern examiner Αρχιτεκτονικής του Δουβλίνου και της Γλασκώβης. Έχει δώσει διαλέξεις σε περισσότερες από 24 Χώρες και έχει τιμηθεί σε περισσότερους από 95 πανελληνίους διαγωνισμούς και σε 15 διεθνείς διαγωνισμούς. Η ενασχόληση του με την αρχιτεκτονική δεν τον απομάκρυνε από την παράλληλη ενασχόληση με την μεγάλη του αγάπη την ζωγραφική καθώς και με την γλυπτική και την φωτογραφία (πηγή wikipedia)

Κατά τον Αλ. Τομπάζη, Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική είναι: "Το να σχεδιάζεται ένα κτήριο λαμβάνοντας υπόψη το κλίμα και όχι ενάντια στο κλίμα. Το να προσπαθείς να κάνεις μια κατασκευή, με όσο μπορείς πιο απλά μέσα. Με λιγότερες μηχανολογικές εγκαταστάσεις, με ανανεώσιμα υλικά, χαμηλής "ενσωματωμένης ενέργειας" (της ενέργειας δηλαδή, που ξοδεύεται για να παραχθεί το υλικό, να μεταφερθεί και να τοποθετηθεί στη θέση του). Να ελαχιστοποιήσεις τις απώλειες, με αυξημένες θερμομονώσεις. Να εισάγεις φυσικό φωτισμό και εξίσου φυσικά να το αερίζεις - που σημαίνει να ανοίγεις παράθυρα όταν είναι λογικό να τα ανοίγεις. Να μην έχεις απροστάτευτα τζάμια το καλοκαίρι αλλά να τα σκιάζεις, και μάλιστα από έξω, γιατί έχει μεγάλη διαφορά. Επίσης, να μπορείς να αφήνεις τον ήλιο να μπαίνει τον χειμώνα για να ζεσταίνει το εσωτερικό. Να υπάρχει αρκετή μάζα κτηρίου - δηλαδή, τοίχοι χοντροί, δάπεδο βαρύ κ.λ.π.- ώστε η ενέργεια που εισάγεται, είτε πρόκειται για δροσιά είτε για ζέστη, να μπορεί να αποθηκεύεται εκεί και να αποδίδεται με μια υστέρηση. Να μεταχειρίζεσαι ανεμιστήρες οροφής αντί για κλιματισμό και πιθανόν να υποβοηθάς τον αερισμό με κάποιο σύστημα απορροφητήρων. Να μπορείς να εξοικονομείς νερό."

Η Βιοκλιματική Αρχιτεκτονική μπορεί να επέμβει σε ένα σημερινό συμβατικό διαμέρισμα, λιγότερο από όσο μπορεί όταν ξεκινά από ένα ανοικτό χώρο, όπου υπάρχουν μεγαλύτερες ελευθερίες. Αυτό όμως δεν σημαίνει ότι δεν μένει τίποτα να κάνεις στην Αθήνα. Το να έχεις σωστά παράθυρα, να προσθέσεις ανοίγματα στο τελευταίο πάτωμα ώστε να μπαίνει φως από το ταβάνι, το να σκιάσεις τα παράθυρα, το να βάλεις τέντες που θα σκιάζουν μια βεράντα ή ένα μπαλκόνι, το να τοποθετήσεις περισσότερες μονώσεις, το να μπορείς εύκολα να αερίσεις ένα σπίτι, αφήνοντας ανοικτά τα παράθυρα, το να βάζεις ανεμιστήρες, όλα αυτά είναι πράγματα που μπορούν να γίνουν.

Οπωσδήποτε σε τελείως ανοικτό και παρθένο έδαφος, τα πράγματα είναι πιο εύκολα. Εκεί προσανατολίζεις το κτήριο κατά τον καλύτερο τρόπο. Υπολογίζεις προς τα που είναι η ωραία θέα, από πού έρχονται οι ευεργετικοί ή ενοχλητικοί

Εικ. 17 Μπουσδάκειο Σχολείο

Εικ. 18 - 19 Κτήριο ABB στη Μεταμόρφωση Αττικής

Εικ. 20 Εξοχική κατοικία στην Τράπεζα Αιγιαλείας

άνεμοι. Όλα είναι θέμα ισοζυγίων. Ο φυσικός αερισμός, η ώρα που το βλέπει ο ήλιος είναι βασικές παράμετροι. Τα υπόλοιπα αφορούν στην εφαρμογή της τεχνολογίας, που θα το καταστήσει λιγότερο ενεργοβόρο και θα υπολογίσει τη απόσβεση της δαπάνης.

Πραγματικά είναι πολύ δύσκολο να μπορέσει κανείς να ξεχωρίσει ή ακόμα χειρότερα να περιλάβει όλο το έργο του Αλ. Τομπάζη σε ένα τόσο μικρό αφιέρωμα (όπως το παρόν). Έτσι παρουσιάζουμε εδώ μερικά έργα του (συνήθως μεγάλης κλίμακας), που αναδεικνύουν την φιλική προς το περιβάλλον αρχιτεκτονική του Αλέξανδρου Τομπάζη.

- Εξοχική κατοικία στην Τράπεζα Αιγιαλείας - Ήλιος 1 Εικ. 20. Έτος κατασκευής 1979.

Κτήριο σε έδαφος με έντονη κλίση (περίπου 25%). Η βασική ιδέα ήταν το σπίτι να αναπτυχθεί γύρω από μια προστατευμένη από τον άνεμο αυλή σε σχήμα Γ που να ενοποιεί τον εσωτερικό και εξωτερικό χώρο, σε τρία επίπεδα για να γίνει εκμετάλλευση της έντονης κλίσης του εδάφους, να έχει ελεύθερη θέα προς το Βορρά και να κλείνει με την τοποθέτηση συλλεκτών σε γωνία 60 μοιρών προς Νότο. Η κατασκευή του έγινε εξ ολοκλήρου από σύνθετη αντικολλητική ξυλεία. Στο μέσο της αυλής φυτεύτηκε πλάτανος, για δημιουργία σκιασμένου υπαίθριου χώρου και σκίαση του κτηρίου το καλοκαίρι.

- Κτήριο γραφείων της ΑΒΑΞ Α.Ε. (1998) Εικ. 21.

Ο σχεδιασμός του περιλαμβάνει αρχές και Τεχνικές βιοκλιματικού σχεδιασμού, οι οποίες καλύπτουν μέρος των ενεργειακών αναγκών του κτηρίου και δημιουργούν ένα ευχάριστο και άνετο περιβάλλον για τους χρήστες του. Οι περσίδες του κτηρίου περιστρέφονται περί κατακόρυφο άξονα, ώστε ο ηλιασμός και η σκίαση να εναλλάσσονται απόλυτα ελεγχόμενα,

- Κτήριο γραφείων της ΕΤΕΒΑ (1976, μη βιοκλιματικό κτήριο) Εικ. 22.

- Κτήριο γραφείων ΕΛΠΕ (Ασπρόπυργος) Εικ. 23.

- Κτήριο γραφείων Λεωφόρου Αλεξάνδρας Εικ. 24.

- Συγκρότημα κατοικιών ΔΙΦΡΟΣ (Χαλάνδρι) Εικ. 25.

Αποτελείται από τέσσερις παράλληλες συστοιχίες διαμπερών διαμερισμάτων, που συνδέονται μεταξύ τους με πυρήνες κατακόρυφης κυκλοφορίας.

- Ιδιαίτερη αναφορά γίνεται στο Ιερό Προσκύνημα της Fatima (Πορτογαλία), Ναός της Αγίας Τριάδας (2007). Εικ. 26-35.

Πρόκειται για ένα λατρευτικό κτήριο, με προορισμό να στεγάσει 9000 περίπου καθημένα άτομα (ο αριθμός των πιστών που συγκεντρώνονται συνήθως στην λειτουργία της Κυριακής) που κατασκευάστηκε μετά από Διεθνή Αρχιτεκτονικό Διαγωνισμό που κέρδισε το γραφείο του Αλέξανδρου Τομπάζη.

Το κτήριο τοποθετήθηκε απέναντι από την υφιστάμενη ιστορική Βασιλική εκκλησία και μπροστά από το συνεδριακό κέντρο (Pastoral Centre), στο Νότιο άκρο μίας πλατείας διαστάσεων 500μ. Χ 150μ. αφήνοντας ελεύθερο όσο το δυνατό μεγαλύτερο τμήμα του χώρου αυτής, ώστε να διευκολύνεται η προσέλευση του μεγάλου αριθμού των πιστών, που σε ειδικές περιστάσεις αγγίζει τις πεντακόσιες χιλιάδες.

Εικ. 21 Κτήριο ΑΒΑΞ Α.Ε.

Εικ. 22 Κτήριο ΕΤΕΒΑ

Εικ. 23 Κτήριο Διοίκησης ΕΛΠΕ στον Ασπρόπυργο

Εικ. 24 Κτήριο Γραφείων στη Λεωφ. Αλεξάνδρας

Δημιουργείται έτσι ένας κεντρικός άξονας που τονίζεται και από την κυκλική κάτοψη της νέας εκκλησίας. Όπως λέει ο ίδιος ο Αλ. Τομπάζης σε συνέντευξή του στον Μέμο Φιλιππίδη:

"Στη Φάτιμα το πρώτο καίριο θέμα ήταν η κλίμακα, το μέγεθος. Αν θες να είσαι κοντά σε ένα σημείο, ο κύκλος είναι αυτός που σου δίνει αυτή τη δυνατότητα. Δεν υπάρχει άλλο σχήμα που θα μπορούσε να χωρέσει 9000 καθήμενους και να είναι σε λιγότερα τετραγωνικά μέτρα. Και επειδή μια λειτουργία είναι ένα θέατρο αν θέλεις, μια αναπαράσταση, έχει σημασία η απόσταση. Θα μπορούσε να το βλέπεις από μια τηλεόραση αλλά έχεις τελείως άλλη αίσθηση. Σε μια λειτουργία μπορεί να είναι πέντε άτομα. Και να βρίσκεσαι στο Άγιο Όρος που έχω πάει. Και πραγματικά έχεις μια κατάνυξη. Είναι η ατμόσφαιρα τέτοια, είναι το περιβάλλον τέτοιο, είναι ίσως και η πρόθεσή σου τέτοια. Αλλά όταν περάσουμε σε έναν ναό για 9000 άτομα, έχει μεγάλη σημασία να αισθάνεσαι ότι είσαι ένας από τις 9000. Αν υπήρχε μια σταυροειδής λύση ναού και το κοινό κοιτάζει σε διαφορετικές κατευθύνσεις τότε δεν βλέπεις τους άλλους. Δεν έχεις αντίληψη όλου του χώρου ταυτόχρονα. Και είναι πολύ διαφορετικό. Η λατρεία έχει αυτό

το νόημα - το μαζικό αλλά και το ατομικό. Αυτός ήταν ο πρώτος ή ο δεύτερος λόγος για τον οποίο οδηγήθηκε η λύση σε αυτό το σχήμα."

Οι βασικές αρχές του αρχιτεκτονικού διαγωνισμού, συνδυάζουν μια ευαίσθητη προσέγγιση στο φυσικό και τεχνητό περιβάλλον του κτηρίου, το οποίο βρίσκεται σε διάλογο με τα υπάρχοντα κτήρια και τα στοιχεία των θρησκευτικών εκδηλώσεων. Οι Αρχιτεκτονικές επιλογές είναι αυστηρές χωρίς περιττά στοιχεία, όπως αρμόζει σε έναν χώρο θρησκευτικής λατρείας, με στόχο την έξαρση των θρησκευτικών αισθημάτων. Ο κύκλος κτήριο και ένας ισχυρός άξονας που τον διαπερνά, είναι τα γεωμετρικά στοιχεία της σύνθεσης που κυριαρχούν στην μελέτη.

Σε ερώτηση του Μέμου Φιλιππίδη αν εντοπίζονται στοιχεία βιοκλιματικής αρχιτεκτονικής στη νέα εκκλησία της Φάτιμα ο Αλ. Τομπάζης απαντάει:

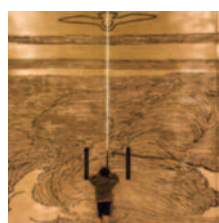
"Βεβαίως. Απλά να διευκρινίσω ότι για μένα ο όρος βιοκλιματικό δεν έχει πια αξία. Δεν θα πω κάτι εδώ πρωτότυπο λέγοντας ότι η αρχιτεκτονική είναι μία. Και από το στάδιο του διαγωνισμού μας απασχόλησε το πώς το φως θα παίξει μέσα στον χώρο. Όχι μόνο γιατί θα κερδίσεις τόσες κιλοβατώρες. Αυτό το κτήριο μπορεί να λειτουργεί από το

Εικ. 25 Συγκρότημα κατοικιών Δίφρος

πρωί μέχρι το βράδυ χωρίς τεχνητό φως - αν θέλεις σε δύο σημεία κάποια σποτ μπορούν να τονίσουν κάποια σημεία, το άγαλμα της Παναγίας για παράδειγμα. Θα έχει μια κατανάλωση ενέργειας ιδιαίτερα χαμηλή, πολύ κάτω από το 50% ενός τυπικού κτηρίου αυτής της κλίμακας που δεν θα είχε λάβει υπόψη τις ίδιες αρχές. Το κτήριο μπορεί να αεριστεί φυσικά. Και όλα αυτά αποτελούν μια φυσική ροή σχεδιασμού για την δουλειά που κάνουμε στο γραφείο μας."

Προτιμήσαμε να αφήσουμε τον ίδιο τον Αρχιτέκτονα να μιλήσει για το έργο του αντί να "ερμηνεύσουμε" εμείς αυτό. Προσωπικά, αισθάνομαι συγκίνηση για την αναφορά σ' αυτόν, αφού αυτός και το έργο του ήταν από τις κυριότερες αιτίες που με έστρεψαν στην Αρχιτεκτονική.

Εικ. 26-35 Fatima

Ο ξένος στον Αρχαίο Ελληνικό Κόσμο

Του ΓΙΩΡΓΟΥ ΣΤΑΪΝΧΑΟΥΕΡ
Αρχαιολόγου
Τ. Εφόρου Αρχαιοτήτων

Η αντιμετώπιση του ξένου, του διαφορετικού, οι φανταστικοί ή πραγματικοί φόβοι και τα ηθικά διλήμματα που οδηγούν στην αποδοχή ή την απόρριψη του άλλου, είναι θέματα που αποκτούν ιδιαίτερη επικαιρότητα, ειδικά κάτω από τις συνθήκες της εύθραυστης κοινωνικής ειρήνης μιας Χώρας σε κρίση, όταν η γενικευμένη ανασφάλεια γίνεται δυσπιστία απέναντι στον ξένο, αυτόν τον άγνωστο, και γι αυτό εν δυνάμει επικίνδυνο.

Ο όρος και τα όρια της πατρίδας: Έλληνες και Ελλάδα. Στην καρδιά του προβλήματος του ελληνισμού βρίσκεται η πολύ συγκεκριμένη πραγματικότητα της πατρίας γης, που εκφράζει το ζηλότυπο εκείνο αίσθημα ανεξαρτησίας των ελληνικών πόλεων, το ίδιο που δεν επέτρεψε ποτέ σ' αυτό το έθνος να ταυτισθεί με ένα κράτος. Πολιτική ένωση σήμαινε την υποταγή, με διάφορους βαθμούς υποτέλειας, στον ισχυρότερο, παράδειγμα η τύχη των μεγάλων συμμαχιών, τόσο της Πελοποννησιακής όσο και -πολύ περισσότερο- της Αθηναϊκής, ή τον αναγκαστικό συνοικισμό με το γείτονα. Έτσι είναι μόνο οι χαλαρές εθνικές ενότητες, στο περιθώριο της γεωγραφικής ζώνης της ελληνικής πόλης - κράτους, τα δύο κοινά των Αιτωλών και των Αχαιών, που θα φθάσουν στη δημιουργία μιας ομοσπονδίας πόλεων ή/και εθνών με μια κοινή πολιτική και στρατιωτική αρχή, και θα αποτελέσουν τον πυρήνα ευρύτερων πολιτικών σχηματισμών, ανταγωνιστικών των εθνικών βασιλείων της Μακεδονίας και της Ηπείρου. Το συνεκτικό ιστό -την κοινή εθνική συνείδηση- αυτής της κατακερματισμένης σε ξένες, συχνά εχθρικές μεταξύ τους πόλεις Ελλάδας δεν αποτέλεσε ο μύθος μιας κοινής καταγωγής (πολλοί πίστευαν ότι ήταν αυτόχθονες), αλλά η κοινή -παρά τις διαλεκτικές διαφορές- γλώσσα και η συνείδηση της κοινότητας, που παρά τις δια-

φορετικές φυλετικές καταβολές και διαλέκτους, πιστοποιούν οι κοινοί θεοί, οι κοινές γιορτές, αξίες και παραδόσεις, τα κοινά έθιμα και η εικόνα ενός κοινού μυθικού παρελθόντος, που συνέθεταν οι αναμνήσεις από το μακρινό μυκηναϊκό παρελθόν και την εποχή των Ηρώων που το διαδέχθηκε. Από εκείνη την ταραγμένη εποχή η νέα Ελλάδα είχε κληρονομήσει από τη μια τους ηθικούς κώδικες της αγωνιστικής αρετής και της φιλοξενίας μιας αριστοκρατικής κοινωνίας, όπου εθνικές και φυλετικές διακρίσεις μέσα στην ανθρωπότητα των αλφειστών ή σιτοφάγων ανδρών (σε αντίθεση με όλους εκείνους που αγνοούν τον καρπό της Δήμητρας: ιχθυοφάγους, λωτοφάγους ή ανδροφάγους) ήταν άγνωστες, από την άλλη τη λαϊκή θρησκευτικότητα του ησιόδειου γεωργού, και τη δυσπιστία απέναντι στους ξένους έμπορους και πιθανούς πειρατές, που διακρίνεται εδώ και εκεί στη στάση των ανθρώπων στην Οδύσσεια. Είναι αυτές οι αντιφατικές παραδόσεις που διαμόρφωσαν την ελληνική συνείδηση και τους κανόνες ενός πρώτου "διεθνούς" (πανελλήνιου) δικαίου: το δίκαιο του πολέμου (τα Ελλήνων νόμιμα) και τους θεσμούς (σύμβολα, προξενία) που εγγυώνταν την ασφάλεια του ξένου και του εμπορευόμενου απέναντι στον κίνδυνο της αυθαίρετης κατάσχεσης της περιουσίας του και τη νομική εκπροσώπηση του στη ξένη πόλη.

Η περιφέρεια του πολιτισμού: Έλληνες και βάρβαροι. Μετά την κατάρρευση του μυκηναϊκού κόσμου και έως το μεγάλο αποικισμό του 8ου αι.π.Χ., ο γνωστός κόσμος δεν ξεπερνούσε τον ορίζοντα του Αιγαίου και του Λεβάντε. Η δυτική Μεσόγειος ήταν ο ξένος και επικίνδυνος χώρος των μυθικών περιπλανήσεων του Ηρακλή, των Αργοναυτών και του Οδυσσέα (εικ. 1-2). Με την εξάπλωσή τους

εικ. 1-2 Η ολέθρια σαγήνη της ξένης χώρας με τη μορφή διαφόρων τύπων γυναικών, που κρατούν το ναυτικό μακριά από την πατρίδα. Εδώ με τη μορφή των σειρήνων με το σαγηνευτικό τραγούδι και της Κίρκης που μεταμορφώνει τους άνδρες σε χοίρους.

ΕΙΚ.3 Σκηνή συμποσίου. Τοιχογραφία από ετρουσκικό τάφο Tarquinia 475-450 π.Χ.

από τον 8ο στον 5ο αι. γύρω από τη Μεσόγειο, "σαν τα βατράχια γύρω από τη λίμνη", η θάλασσα από το φοβερό εμπόδιο που ήταν πριν θα γίνει ο δρόμος σε νέους ορίζοντες. Σαν άποικοι, έμποροι, μισοθρόνοι ή περιπληγείς οι Έλληνες, πάντα ανήσυχoi και περιέργoi, δεν θα αρκεσθούν, όπως οι Φοίνικες, στην οικονομική εκμετάλλευση του ξένου και της γης του. Εξερευνώντας τη γη, ανακαλύπτοντας την ανθρώπινη ποικιλία και τη σοφία της Ανατολής, ο Έλληνας μαθαίνει να προβληματίζεται για την αρχή των όντων, τα όρια του κόσμου, το σωστό και το λάθος, και χτίζει την ταυτότητά του πάνω στην ελληνική λαλιά, μια γλώσσα που δεν έχει τίποτε το κοινό με το παράξενο μπουρ- μπουρ, σαν των πουλιών (Ηροδ.2.57) αλλά και τους παράξενους, συχνά ωμούς, τρόπους όλων των άλλων, που θα αποκαλέσει συλλήβδην βάρβαρους.

Οι πολιτιστικές σχέσεις των Ελλήνων με τους άμεσους γείτονες υπήρξαν συνήθως, παρά τις όποιες θρησκευτι-

[illegible]

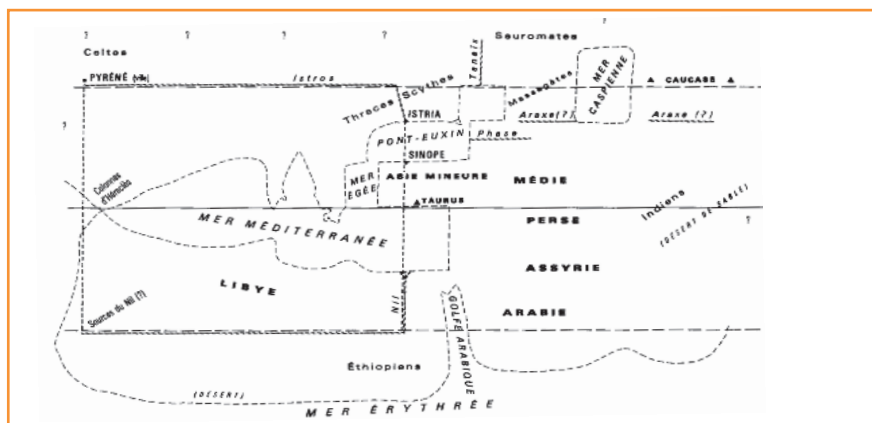
εικ. 4 Συγκριτικός πίνακας φοινικικών και ελληνικών αλφαβήτων

κές επιδράσεις (από τη Θράκη ήρθε η λατρεία του Διονύσου, του Ορφέα, της Βενδίδος και του Θράκα Ιππέα, από τη Μικρά Ασία της Κυβέλης) ή την εισαγωγή της νομισματοκοπίας από τη Λυδία, ετεροβαρείς. Οι πιο κοντινοί: βόρεια οι Θράκες και οι Σκύθες, ανατολικά οι Φρύγες, οι Λυδοί, οι Κάρες και οι Λύκιοι, δυτικά τα σικελικά φύλα και οι φυλές της Κάτω και της Κεντρικής Ιταλίας θα υποταχθούν, άλλοι λιγότερο άλλοι

πериσσότερο, στη δυναμική της ελληνικής κουλτούρας, σε βαθμό που π.χ. η ετρουσκική τέχνη να μη διακρίνεται ουσιαστικά, τουλάχιστον ως προς τα εξωτερικά υφολογικά χαρακτηριστικά (εικ. 3), από αυτή της αρχαϊκής Ελλάδας και η Ρώμη να θεωρείται "πόλις Ἑλληνική" (Ηρακλείδης Ποντικός, Πλούταρχος). Λείπει ωστόσο η βαθύτερη επαφή, που προϋποθέτει την κοινή γλώσσα. Έτσι οι βάρβαροι θα αποκλεισθούν από τους Ολυμπιακούς αγώνες, όπως και στην Αθήνα από τα Ελευσίνια μυστήρια, ενώ χαρακτηριστική είναι και η γενικά περιορισμένη έκταση της επιμελείας. Έτσι, οι Ετρούσκοι θα είναι για τους Έλληνες -και εξ αιτίας τους θα εξακολουθήσουν έως σήμερα να αποτελούν- ένα αίνιγμα. Η μελλοντική κυρίαρχος της Μεσογείου θα παραμείνει -παρά τη γεινίαση με τις ελληνικές αποικίες- ουσιαστικά άγνωστη έως την ελληνιστική εποχή. Το ίδιο και το μεγάλο έθνος των Κελτών, παρά τις στενές σχέσεις με τη Μασσαλία. Σταδιακά -παράλληλα με την αύξηση της αυτοπεποίθησης των Ελλήνων μετά τα μηδικά, ιδιαίτερα τον 4ο αι. - θα διαμορφωθεί, από πολλούς μάλιστα θα εξηγηθεί με τη διαφορά

του κλίματος, η εικόνα του αφιλόξε-
νου, δειλού και δουλοπρεπή βαρβά-
ρου, που δεν γνωρίζει πίστη, νόμο και
μέτρο, ως το αρνητικό του ανώτερου,
ελεύθερου και μετρημένου τρόπου
ζωής, που δίνει στον Έλληνα το δικαί-
ωμα να διατάσσει: τα βαρβάρων γαρ
δουλά πάντα, πλην ενός (δηλ. του βα-
σιλιά), λέει η Ελένη του Ευριπίδη, και η
Ιφιγένεια στην Αυλίδα θα συμπεράνει:
βαρβάρων δ' ἑλλήνας ἄρχειν εἰκός,
ἀλλ' οὐ βαρβάρους Ἑλλήνων, την ἴδια
ακριβῶς στιγμή, που πληθαίνουν οι υ-
ποστηρικτές της φυλετικής ισότητας
(χαρακτηριστική είναι η σχετική ρήτρα
του Ἰπποκράτειου Ὁρκου) και ανακα-
λύπτονται (ὅπως θα γίνει πάλι τον 18ο
αι.) η ἄλλη ὅψη του βαρβάρου, αὐτὴ
τοῦ ἀγνοοῦ και ἀγαθοῦ ἀγρίου παιδιοῦ
της φύσης, και (στο πρόσωπο του Σκύ-
θη Ἀνάχαρση), η βαρβαρική σοφία.

Διαφορετική ήταν η σχέση των Ελλήνων με τους μεγάλους ανατολικούς πολιτισμούς, Αιγύπτιους, Χαλδαίους (Ασσυρο- Βαβυλώνιους), Φοίνικες και Πέρσες, που, ο καθένας από την πλευρά του, έπαιξαν σημαντικό ρόλο στη διαμόρφωση της ελληνικής σκέψης και τέχνης. Οι Χαλδαίοι είναι οι μεγάλοι δάσκαλοι της επιστήμης των μαθηματικών του ουρανού. Η Αίγυπτος, την οποία, όπως και τη Βαβυλώνα, οι Έλληνες θα γνωρίσουν σαν έμποροι και μισθοφόροι, ασκεί πάνω τους, ήδη από την εποχή του Ομήρου, μια μυστηριώδη έλξη. Είναι η χώρα με τα περίεργα -αντίθετα- σ'αυτά του υπόλοιπου κόσμου- έθιμα, και με γνώσεις ασυνήθιστες, στην οποία οι Έλληνες (όπως πιστεύει ο Ηρόδοτος) χρωστούν θρησκευτικές δοξασίες και επιστήμες και όπου θα έλθουν να αναζητήσουν τη σοφία ο Σόλων και ο Πυθαγόρας. Από την άλλη πλευρά οι Φοίνικες θα είναι οι μεσολαβητές, με-

εικ. 5 Σχηματική απόδοση του συμμετρικού κόσμου του Ηροδότου (κατά Harlao)

εικ.6 Μάχη Αριμασπών με γρύπες, Περίκη, Τέξας, ιδιωτ.συλλογή, 4ος αι. π.Χ.

τά την καταστροφή των Μυκηναϊκών βασιλείων, με τον κόσμο της Ανατολής. Από αυτούς Ροδίτες, Κρήτες, Σαμιώτες, Ευβοείς, Μιλήσιοι, Αιγίνιτες, Κορίνθιοι θα μάθουν το αλφάβητο (εικ.4) και θα έρθουν σε επαφή με την τέχνη της. Πιο στενή και μακρόχρονη θα είναι η σχέση με τους Πέρσες. Η επιβεβαίωση της ελληνικής στρατιωτικής υπεροχής στο Μαραθώνα, τη Σαλαμίνα και τις Πλαταιές δεν οδηγεί στην περιφρόνηση του αντιπάλου: ο Αιοχύλος, ακόμα περισσότερο ο Ηρόδοτος, αναγνωρίζουν σ'αυτούς τους βαρβάρους συγγένεια στο ήθος και στον τρόπο σκέψης: Ασία και Ευρώπη (Ελλάς) είναι αδελφές (Πέρσαι 185-6) και για το Δαρείο αιτία της ήττας είναι η ύβρις (μια ελληνική έννοια), ενώ στον Ηρόδοτο (3.80-82, 6.43) οι μεγάλοι της Περσίας φαίνονται να ερωτοτροπούν με την ιδέα της δημοκρατίας "ως χρεόν εἶναι δημοκρατέεσθαι Πέρσας". Έχει ενδιαφέρον η διαπίστωση ότι η αυξημένη (έως το 336) επιρροή της στα ελληνικά πράγματα θα συμπέσει με μια μάλλον αδιάφορη αντιμετώπιση της. Αν για τον Ξενοφώντα (Κύρου Παιδεία) ο Κύρος χρησιμεύει ως το -άσχετο με την πραγματικότητα- πρότυπο του ιδανικού βασιλέως, για τον Πλάτωνα και τον Αριστοτέλη η περσική μοναρχία απλά δεν ανήκει στον πολιτικό κόσμο.

Η οικουμένη του Ηροδότου. Δεν είναι τυχαίο, ότι από το περιβάλλον της μικρασιατικής ακτής προέρχεται και ο άνθρωπος που πρώτος από όλους γνωρίζουμε, προσπάθησε συστηματικά, με αφορμή τα μυθικά, να περιγράψει και να ταξινομήσει, καθιστώντας τον έτσι οικείο, τον "κόσμο του διαφορετικού". Στον χαρακτηριστικό του ορθολογικού πνεύματος που γέννησε τη φιλοσοφία, συμμετρικό κόσμο του Ηροδότου (εικ.5), ο "ισημερι-

νός" που ενώνει τις στήλες του Ηρακλέους (Γιβραλτάρ) με τους Δελφούς (ομφαλό της γης) και την οροσειρά του Ταύρου, χωρίζει τον κόσμο σε δύο απόλυτα συμμετρικές περιοχές: βόρεια βρίσκεται η κρύα ζώνη του νεώτατου γένους των νομάδων Σκυθών, νότια η θερμή των γεωργών Αιγυπτίων, "που υπήρχαν από την αρχή του κόσμου". Τα όρια των ζωνών (τους "τροπικούς") σηματοδοτούν σε ίση απόσταση από τον "ισημερινόν", δύο ποταμοί: βόρεια ο Ίστρος (Δούναβις) που πηγάζει από τη χώρα των Κελτών, διασχίζει την Ευρώπη από Δ προς Α και εκβάλλει στην Ιστρία, απέναντι στη Σινώπη, νότια ο Νείλος, που διασχίζει αντίστοιχα τη Λιβύη και στρεφόμενος προς βορρά χύνεται στο Δέλτα, απέναντι (αντίον) στη Τραχεία Κιλικία, σε ευθεία πέντε ημερών από τη Σινώπη, σχηματίζοντας νότια το όριο μεταξύ Αφρικής και Ασίας, και βόρεια μεταξύ Ευρώπης και Ασίας. Πέρα από αυτά τα όρια εκτείνονται οι μυθικές χώρες των Αμαζόνων και των Αριμασπών (Ηρόδ. 2.116, 4.13) σε συνεχή πόλεμο με τους Γρύπες -φύλακες του χρυσού της κεντρικής Ασίας- (εικ.6). Στα άκρα της οικουμένης ζούν όμως οι δίκαιοι λαοί: βόρεια, κοντά στην εξωτερική θάλασσα η ιερά γενεά των Υπερβωρείων, νότια, πέραν Νείλεο παγάν, έσχατοι ανδρών, οι Αιθίοπες, και οι Πυγμαίοι σε συνεχή πόλεμο με τους γερανοφύλακες (εικ. 7). Την ίδια θέληση για μια ορθολογική ερμηνεία του ξένου, που εκφράζει ο χάρτης δείχνει και η επίπονη προσπάθεια του Ηροδότου για την κατανόηση, μέσω του εξελληνισμού τους, των ξένων θεών.

Ο ξένος στην κλασική Αθήνα. Δεν είναι τυχαίο ότι ο Ηρόδοτος έζησε στην Αθήνα. Η πόλη αυτή μας δίνει το πρώτο (πριν από τον ελληνιστικό κόσμο) δείγμα της συνύπαρξης σε μεγάλη κλίμακα πολιτών και ξένων από άλλες ελληνικές πόλεις και βαρβαρικές χώρες. Τα ονόματα του Λυδού ή του

Αμάσιος τεκμηριώνουν το σημαντικό ρόλο των ξένων στο χώρο της ακμάζουσας κεραμικής βιοτεχνίας, όπως το ιδιαίτερο ενδιαφέρον του Ηροδότου για τους Σκύθες δεν είναι άσχετο με τη σημασία του σκυθικού χώρου για τον επισιτισμό της Αθήνας. Ο χρυσός αιώνας του Περικλέους οφείλεται σε μεγάλο βαθμό στους ξένους -κυρίως Έλληνες της Ιωνίας- επιχειρηματίες, φιλοσόφους και καλλιτέχνες, που συρρέουν στην πολιτιστική πρωτεύουσα της Ελλάδας, καθιστώντας την Αθήνα το κέντρο του ελληνικού διαφωτισμού, το Παρίσι του 5ου αιώνα. Ετσι, το λαμπρό κύκλο γύρω από τον Περικλή και την Ασπασία από τη Μίλητο, αποτελούν κυρίως ξένοι, ο φιλόσοφος Αναξαγόρας από τις Κλαζομενές, ο σοφιστής Πρωταγόρας από τα Αβδηρα, ο πατέρας της πολεοδομίας Ιππόδαμος από τη Μίλητο (συντάκτες ο πρώτος της πολιτείας και ο δεύτερος του σχεδίου της πόλεως των Θουρίων) και ο πατέρας της ιστορίας και της εθνολογίας Ηρόδοτος από την Αλικαρνασσό, αλλά και ο πλούσιος βιομήχανος Κέφαλος από τη Σικελία. Από την άλλη πλευρά, και η ίδια η υλική βάση αυτής της πολιτείας: η συντήρηση και η επάνδρωση του στόλου, η τροφοδοσία του πληθυσμού, το εμπόριο, η βιοτεχνία και η τράπεζα δεν νοούνται πλέον χωρίς τη συμμετοχή του ξένου στοιχείου. Στην Αθήνα και τον Πειραιά, που για δύο αιώνες ήταν ένα από τα μεγαλύτερα κέντρα του μεσογειακού εμπορίου, ο αριθμός των μετοίκων στις παραμονές του πελοποννησιακού πολέμου έφθανε το ένα τρίτο περίπου των πολιτών (10-15.000, που σημαίνει ένα μετοικικό πληθυσμό 30-45.000 ατόμων). Ανάμεσα τους βρίσκονται οι περισσότεροι από τους μεγαλεμπόρους, μεγαλοβιοτέχνες, τους επιχειρηματίες, και τους τραπεζίτες, που διαχειρίζονται τα χρήματα της αριστοκρατίας, όπως και οι δάσκαλοι (οι σοφιστές των σωκρατικών διαλόγων) της χρυσής νεολαίας των Αθηνών. Στο μεγαλύτερο μέρος

εικ. 7 Μάχη Πυγμαίων με γερανοφύλακες. Ρυτό (Roscher, Myth. Lexikon 3295,6)

εικ. 8 Επιτύμβια στήλη Φοίνικος εμπόρου. Το δέντρο του φοίνικα μπροστά στη μορφή του νεκρού αναφέρεται στο όνομα και την καταγωγή του. Μουσείο Πειραιά (4ος αι. π.Χ.)

τους όμως πρόκειται για απλούς τεχνίτες, οι οποίοι και προσφέρουν ένα σημαντικό μέρος των κωπηλατών που είναι αναγκαίοι για την επάνδρωση του αθηναϊκού στόλου. Όπως έλεγε ήδη το 430 π.Χ., ο παλαιός ολιγαρχικός συγγραφέας της Αθηναίων πολιτείας (1.12) "η πόλη έχει ανάγκη μετοίκων δια το πλήθος των τεχνών και δια το ναυτικόν". Θα έρθουν από την Ιωνία (κυρίως τη Μίλητο και τα νησιά), τις πόλεις της Κύπρου (το Κίπιο, τη Σαλαμίνα, το Μάριο), τη Θράκη, το Βυζάντιο, τον Πόντο, τη Λυδία, τη Συρία και την Αίγυπτο (**εικ. 8**), συγχρόνως με τις ξένες λατρείες της Κυβέλης (**εικ. 9**) και της θρακικής Βενδίδος τη λαμπρή πειραιϊκή πομπή της οποίας ο Σωκράτης έχει κατέβει να δει, στην αρχή της Πολιτείας.

Το νομικό καθεστώς του ξένου

Αν στον Ομηρο οι σχέσεις ανάμεσα στις πόλεις ρυθμίζονταν με την ανταλλαγή δώρων και αμοιβαίων επισκέψεων των μελών μιας αριστοκρατίας που αγκάλιαζε και τις δύο ακτές του Αιγαίου, ο ξένος έμπορος αντιμετωπιζόταν από τον πληθυσμό ως ο πιθανός εχθρός, ο ενδεχόμενος πειρατής και πιθανός απαγωγέας γυναικών και παιδιών. Η ανάπτυξη ωστόσο από τον 7ο αιώνα της ναυσιπλοΐας, του εμπορίου και της βιοτεχνίας είχε ως συνέπεια τη δημιουργία σε όλες τις ελληνικές πόλεις που δεν βρίσκονται μακριά από τους δρόμους επικοινωνίας, ενός λιγότερο ή περισσότερο πολυάριθμου πλη-

θυσμού μονίμως εγκατεστημένων ξένων, με τη Σπάρτη όπου ισχύει ο κανόνας της ξενηλασίας, να αποτελεί και εδώ την εξαίρεση. Παράλληλα η φιλοξενία που παλιά εγγυόταν ο Ξένιος Ζεύς, παίρνει τη θεσμική μορφή της προξενίας. Ο πρόξενος μιας πόλης είναι ο προστάτης των πολιτών της απέναντι στις αρχές και τα δικαστήρια του τόπου του. Περισσότερα για την κατάσταση των ξένων γνωρίζουμε από την Αθήνα, η οποία κατέχει την πρώτη θέση ως προς τον αριθμό αλλά και την ευνοϊκή στάση απέναντι τους. Όλοι δεν είναι βέβαια μόνιμοι κάτοικοι. Υπάρχουν οι περαστικοί για το χρόνο (συνήθως όχι πάνω από ένα μήνα) που απαιτεί η διεκπεραίωση των υποθέσεων τους (επιδημούντες ή παρεπιδημούντες) έμποροι, που προστατεύονται με διακρατικές συμφωνίες (τα σύμβολα). Αυτοί που επιλέγουν τη μόνιμη εγκατάσταση στην Αθήνα (κατοικούντες ή οικούντες) είναι οι μέτοικοι. Ο μέτοικος εγγράφεται υποχρεωτικά στον ειδικό κατάλογο του δήμου της νόμιμης κατοικίας του. Σε αντίθεση με το δημοτικό (π.χ. Πειραιεύς) που χαρακτηρίζει τον πολίτη, ο μέτοικος είναι ο "εν (Πειραιει) οικών". Ως άδεια παραμονής και εργασίας υποχρεούται να καταβάλει ένα ειδικό κεφαλικό φόρο, το μετοίκιον (ετησίως 12 δραχμές για τον άνδρα και τα μισά για την ανεξάρτητη γυναίκα), η μη πληρωμή του οποίου συνεπάγεται την υποδούλωση. Εκτός από το μικρό αυτό τέλος, οι μέτοικοι συμμετέχουν ανάλογα με την περιουσία τους σε όλα τα φορολογικά βάρη του πολίτη, στις έκτακτες πολεμικές εισφορές (όπου οι μέτοικοι οργανώνονται σε ειδικές μετοικικές "συμμορίες"), αλλά και σε λειτουργίες, όπως η χορηγία, η γυμνασιαρχία και η εστίασις, όχι όμως η τριπαρχία.

Σε αντίθεση με τους σημερινούς, μόνιμως εγκατεστημένους αλλοδαπούς, υποχρεώνονται επίσης να συμμετάσχουν, οργανωμένοι σε ειδικές μονάδες, στη στράτευση -βασικά στη φύλαξη της χώρας και σε κοντινές εκστρατείες- κυρίως όμως στο στόλο. Η πολιτεία παρέχει αντ' αυτού στο μέτοικο το δικαίωμα κατοικίας και νομική προστασία για το πρόσωπο και την ιδιοκτησία (το σπίτι και την οικογένειά του), την ελεύθερη άσκηση του εμπορίου και της τέχνης του, τη συμμετοχή στις δημόσιες λατρείες και τις γιορτές (όπως στην πο-

μπή των Παναθηναίων), και το δικαίωμα άσκησης της δικής του λατρείας. Δεν έχει ωστόσο αυτός κανένα πολιτικό δικαίωμα, ούτε καν ίση μεταχείριση στο ιδιωτικό δίκαιο: Δεν έχει δικαίωμα κτήσεως γης (εκτός αν αυτό του παραχωρηθεί ειδικά από την εκκλησία του δήμου), ούτε του επιτρέπεται ο γάμος με αθηναία, εκτός αν υπάρχει συνθήκη επιγαμίας της Αθήνας με την πατρίδα του, αλλιώς πωλείται ως δούλος. Ο κυριότερος όμως περιορισμός αφορά στη μειωμένη ικανότητα δικαιοπραξίας, που τον εξομοιώνει σε πολλά με τον απελεύθερο δούλο. Τη μειονεκτική θέση του χαρακτηρίζει όχι μόνο η υποχρέωση επιλογής ενός αθηναίου προστάτη, ο οποίος φροντίζει για την εγγραφή του, διαμεσολαβεί στις σχέσεις του με τις αρχές και τον αντιπροσωπεύει στα δικαστήρια, αλλά και η άνιση μεταχείριση του: η υποχρέωση του ως υποδίκου να καταβάλει εγγύηση, η αντιμετώπιση του φόνου ενός μετοίκου ως ακουσίου εγκλήματος κλπ. Για τις υπηρεσίες του στην πόλη που τον φιλοξενεί ο μέτοικος μπορεί να τιμηθεί με ατέλεια (απαλλαγή από το μετοίκιον) ή με ισοτέλεια (ίση μεταχείριση με τον πολίτη ως προς τις οικονομικές και στρατιωτικές υποχρεώσεις, δικαίωμα επικοινωνίας με τις αρχές χωρίς τη μεσολάβηση του προστάτη), ακόμα και να αποκτήσει πλήρη πολιτικά δικαιώματα.

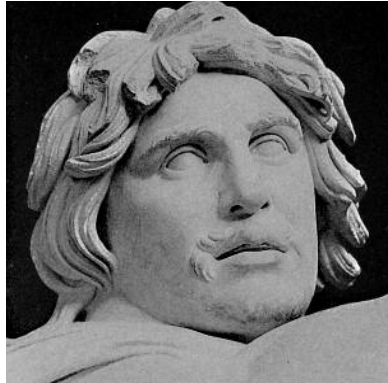

εικ. 9 Αγαλμα της Κυβέλης από το Νέο Φάληρο, Μουσείο Πειραιά (τέλη 4ου αι. π.Χ.)

Τα πράγματα αλλάζουν μετά τον Πελοποννησιακό πόλεμο, όταν οι περισσότεροι ξένοι θα έχουν εγκαταλείψει την Αθήνα. Ιδιαίτερα μετά την οριστική αποτυχία των αθηναϊκών ηγεμονικών ονείρων το 355 π.Χ., η Αθήνα είναι υποχρεωμένη να πάρει ειδικά μέτρα για την προσέλκυσή τους. Ο Ξενοφών (Πόροι 4.12-13) προτείνει την κατασκευή περισσότερων ξενώνων στα λιμάνια και στις αγορές για τους ναυτικούς, τους εμπόρους και γενικά για όσους καταφθάνουν στην πόλη. Επί Λυκούργου τους παραχωρείται το δικαίωμα κτήσεως γης και ίδρυσης ιερών για τους θεούς τους (το πιστοποιούν ψηφίσματα για τη λατρεία της Ίσιδος και της Συρίας Αφροδίτης), ρυθμίζεται το θέμα των εμπορικών δικών, και διευκολύνεται η πρόσβαση σ'αυτές των μετοίκων, με την απαλλαγή τους από την υποχρεωτική παρουσία του προστάτη. Το ενδιαφέρον για τον επισιτισμό της πόλης, τα 2/3 των αναγκών της οποίας καλύπτονται με εισαγωγές, αποδεικνύει η σειρά των τιμητικών ψηφισμάτων γιά τους εμπόρους από τον Πόντο και την Κύπρο στη διάρκεια της μεγάλης αιτοδείας της δεκαετίας του 320 π.Χ.. Χαρακτηριστικά το σύγχρονο μεγαλόπρεπο ταφικό μνημείο της Καλλιθέας του Μουσείου Πειραιώς ανήκει σε ένα μέτοικο (προφανώς σιτέμπορο) από την Ιστρία.

Ο ξένος στην Ελληνιστική και τη ρωμαϊκή εποχή

Αν και για αιώνες είχαν ζήσει πολύ κοντά, είτε ως γείτονες σε σχέση πολεμική ή φιλική, είτε πάλι ως έμποροι σε συνεχείς συναλλαγές, με τους μεγάλους λαούς της Μεσογείου, οι Έλληνες μόλις στην Ελληνιστική εποχή (από τα τέλη του 4ου αι.) θα ενδιαφερθούν για την βαθύτερη κατανόηση της ιστορίας και της πολιτισμικής και φυσικής φυσιογνωμίας τους (εικ. 10 - 11). Είναι χαρακτηριστικό του ελληνικού πλέγματος ανωτερότητας, που διακηρύσσει ήδη ο Ισοκράτης λέγοντας ότι Έλληνας είναι όποιος μετέχει της ελληνικής παιδείας, και προτρέποντας τον πατέρα του Αλεξάνδρου να οδηγήσει τους Έλληνες στην Ασία, ότι το ξεπέρασμα του -ουσιαστικά γλωσσικού- φράγματος που χωρίζει τον Έλληνα από τον ξένο, πραγματοποιείται μόνο μετά την κατάκτηση της Ανατολής από τον Αλέξανδρο και τη γενική αποδοχή της ελληνικής γλώσσας, του ελληνικού κώδικα αξιών και του τρόπου ζωής των από του γυμνασίου. Ελληνόφωνοι Αιγύπτιοι, Πέρσες και Εβραίοι συγγραφείς θα γνωρίσουν τώ-

εικ. 10- 11. Ο φυσιογνωμικός τύπος του Γαλάτη (Γαλάτης Ludovisi, Ρώμη) του και του Σκύθη (από το σύνταγμα της τιμωρίας του Μαρσού, Φλωρεντία) Με εξαίρεση την παράσταση ήδη τον 6ου αι, του νέγρου, μόλις η Ελληνιστική εποχή θα ενδιαφερθεί για την απόδοση των φυσιογνωμικών χαρακτηριστικών του βαρβάρου. Στην κλασική αγγειογραφία Θράκες, Πέρσες, Σκύθες, Αρμασποί διακρίνονταν μόνο από το δερμάτινο "φρυγικό" ακούφο και τα παντελόνια (αναξυρίδες), οι Θράκες ενίοτε με χιτωνίσκο και πανωφόρι, οι Θράκισσες με τατουάζ

ρα στους Έλληνες την ιστορία και τις θρησκευτικές παραδόσεις των λαών τους: τον Ερμή Τρισημέγιστο, τον Ζοροάστρη και τους Μάγους, τη Βίβλο και το νόμο του Μωϋσή, την ίδια στιγμή που ανάμεσα στις ελληνιστικές μητροπόλεις δίπλα στην Αλεξάνδρεια, την Αντιόχεια και τη Σελεύκεια- Βαβυλώνα, θα βρούμε την Καρχηδόνα και τη Ρώμη.

Η "παγκόσμια" κοινότητα που θα δημιουργήσει η ρωμαϊκή αυτοκρατορία, δεν θα αφορά ωστόσο παρά μόνο την περιορισμένη αριθμητικά αριστοκρατία των ρωμαίων (ανεξαρτήτως εθνικής προέλευσης) πολιτών. Οι ελληνικές πόλεις θα προσπαθήσουν ερίζοντας για το ιστορικό παρελθόν, να συντηρήσουν τεχνητά το φάντασμα της πατρίδας, και με την υποστήριξη των φιλελλήνων αυτοκρατόρων του 2ου αι.μ.Χ. θα δημιουργήσουν ένα Πανελλήνιον συνέδριο, ενώ, παράλληλα, πολλά έθνη στις εσχατιές ή στα όρια του πολιτισμένου κόσμου θα εξακολουθούν να ζουν την εκτός χρόνου ζωή τους. Εν τούτοις, ούτε η παραχώρηση της ρωμαϊκής "υπηκοότητας" σε όλους τους κατοίκους της αυτοκρατορίας από τον Καρακάλλα (212 μ.Χ.), ούτε η κοινή αυτοκρατορική λατρεία, το κοινό ρωμαϊκό δίκαιο ή η διοικητική μεταρρύθμιση του Διοκλητιανού θα πετύχουν τη πραγματική ενοποίηση της αυτοκρατορίας, αλλά ούτε, από την άλλη πλευρά, θα γίνει ποτέ πραγματικότητα η πανανθρώπινη κοινότητα της Χριστιανοσύνης. Η κατάρρευση των συνόρων της αυτοκρατορίας θα αναγκάσει τελικά τον αρχαίο κόσμο να αντιμετωπίσει πάλι -και με τον πιο τραυματικό τρόπο- την πραγματικότητα του "άλλου και διαφορετικού" και η ιστορία θα αρχίσει πάλι από την αρχή.

Βιβλιογραφία

- M. I. Finley, The world of Odysseus, 1956
- Ph. Gauthier, Symbola. Les étrangers et la justice dans les cités grecques, Nancy 1972
- A. Momigliano, Hochkulturen im Hellenismus, Monchen 1979
- F. Hartog, Le miroir d' Herodote. Essai sur la representation de l' autre, Paris 1980
- J. Boardman The Greeks Overseas, London 1980 (ελλ.μτφρ. Οι αρχαίοι Έλληνες στην υπερπόντια εξάπλωσή τους, Αθήνα 1996)
- R. Lonis (επιμ.), L' étranger dans le monde grec, Paris 1987
- A. Dihle, Die Griechen und die Fremden, Monchen 1994 (ελλ.μτφρ. Οι Έλληνες και οι ξένοι, Αθήνα 1997)

Εργασίες ανάδειξης του θεάτρου Απτέρας

Τον Αντιπεριφερειάρχη Χανίων, κ. Απόστολο Βουλγαράκη, τον επικεφαλής του "Διαζώματος" κ. Σταύρο Μπένο, και τον καθηγητή Αρχαιολογίας, κ. Πέτρο Θέμελη, ξενάγησε στο αρχαίο θέατρο της Απτέρας η προϊσταμένη της 28ης Εφορείας Βυζαντινών Αρχαιοτήτων, κ. Αναστασία Τζιγκουνάκη, προκειμένου να διαπιστώσουν την πορεία των ανασκαφών του Αρχαίου Θεάτρου.

Το έργο είναι ενταγμένο στο ΕΣΠΑ με προϋπολογισμό 2.400.000 Ευρώ.

Η αρχαιολόγος κ. Βάνα Νινιού-Κινδελή, επικεφαλής της ανασκαφικής ομάδας, διαβεβαίωσε ότι το ύψος της χρηματοδότησης του έργου επαρκεί για την ολοκλήρωση των εργασιών ανάδειξης του Αρχαίου Θεάτρου.

Το θέατρο της Απτέρας βρίσκεται στη θέση Παλιόκαστρο, στο Δήμο Σούδας του νομού Χανίων. Η οικοδόμησή του έγινε σε δύο φάσεις: η πρώτη κατά τους ελληνιστικούς χρόνους και η δεύτερη τον 1ο αιώνα μ.Χ. Σε τμήματα του σκηνικού οικοδομήματος διακρίνεται μετασκευή που έγινε μετά την ολοκλήρωση του μνημείου. Το θέατρο έχει τη χαρακτηριστική διάρθρωση των ελληνιστικών θεάτρων: κόιλο, ορχήστρα και σκηνικό οικοδόμημα και για την κατασκευή του έχει χρησιμοποιηθεί το ασβεστολιθικό πέτρωμα της περιοχής, από το οποίο έχουν κατασκευαστεί γενικά τα μνημεία της πόλης.

Συνέχιση των ανασκαφών στην Κουτρούλου Μαγούλα Φθιώτιδας

Η ανασκαφή στη θέση Κουτρούλου Μαγούλα άρχισε το 2001 και από το 2010 διενεργείται στα πλαίσια του νέου προγράμματος συνεργασίας της Αρχαιολογικής Υπηρεσίας και του Πανεπιστημίου του Southampton, μέσω της Βρετανικής Σχολής Αθηνών. Έχει αποδώσει πολλά και σημαντικά ευρήματα, μεταξύ των οποίων πολλά πήλινα ειδώλια, που υπερβαίνουν τα 300. Αναλογικά με την ανασκαμμένη έκταση, ο αριθμός αυτός είναι ιδιαίτερα εντυπωσιακός, ίσως από τους μεγαλύτερους στη Νεολιθική της νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Η γεωφυσική διασκόπηση και η τοπογραφική έρευνα των τελευταίων τριών χρόνων έδειξαν πως οι κάτοικοι της Μαγούλας κατά τη Νεολιθική Περίοδο είχαν διαμορφώσει το χώρο σε άνδρα και φαίνεται πως είχαν κατασκευάσει μια σειρά από κυκλικούς τάφους που περιέβαλαν τον οικισμό, έργο που θα απαιτούσε τη συντονισμένη, συλλογική προσπάθεια ενός σημαντικού αριθμού ατόμων. Αν και μέχρι σήμερα δεν υπάρχουν μαρτυρίες για την ύπαρξη κεντρικής εξουσίας στο χώρο κατά τη Μέση Νεολιθική, αρκετοί άνθρωποι μπορούσαν να συνεργαστούν και να δουλέψουν συλλογικά για την κατασκευή κοινοτικών και ίσως κοινωνικά ωφέλιμων έργων.

Η Μαγούλα αποτέλεσε σημαντικό ιστορικό τόπο και τους επόμενους αιώνες. Κατά το τέλος της Εποχής του Χαλκού ένας θολωτός τάφος κατασκευάστηκε στην κορυφή του λόφου, ενώ κατά τα Μεσαιωνικά χρόνια (12-13ος αιώνας μ.Χ.) τουλάχιστον ένα άτομο (μία νεαρή γυναίκα) θάφτηκε ανάμεσα στα νεολιθικά σπίτια.

Μια αρχαία πόλη έρχεται στο φως στον Κρουσώνα

Μια σημαντική αρχαιολογική έρευνα ξεκίνησε στον Κρουσώνα, μέσα από μια πρωτοποριακή συνεργασία του δήμου Μαλεβιζίου και της ΚΓ' ΕΠΚΑ. Πρόκειται για την έναρξη αρχαιολογικών εργασιών στη θέση "Κούπος", κοντά στον Κρουσώνα, που είναι γνωστή από τον προηγούμενο αιώνα για την ύπαρξη μιας σημαντικής πόλης, της οποίας το όνομα δεν είναι ακόμα γνωστό.

Η ευρύτερη περιοχή του Κούπου ήταν γνωστή από τις αρχές του προηγούμενου αιώνα (1918) με τις αναφορές του Ξανθουδίδα και άλλων αρχαιολόγων που αναφέρονταν στην ύπαρξη εκτεταμένου οικισμού των Μυκηναϊκών-Γεωμετρικών-Αρχαϊκών χρόνων.

Η θέση ερευνήθηκε τη δεκαετία του 1980, με δοκιμαστικές τομές που διεξήχθησαν από την ΚΓ' ΕΠΚΑ, με χρηματοδότηση της τότε Κοινότητας Κρουσώνα, οι οποίες αποκάλυψαν εκτεταμένο οικισμό με συνεχή κατοίκηση 1000 ετών, από τα Υστερομινωικά έως και Ελληνιστικά χρόνια (1200-100 π.Χ.). Ερευνήθηκαν δεκάδες κτήρια των Αρχαϊκών χρόνων (7ος-6ος αι. π.Χ.), με καλοχτισμένα δωμάτια. Στο εσωτερικό των δωματίων αποκαλύφθηκαν οι λίθινες βάσεις των ξύλινων κιόνων που στήριζαν την οροφή. Ενδιαφέρον στοιχείο αποτελεί η αποκάλυψη λαξευμένων στο βράχο λάκκων, που περιείχαν κεραμική και άλλα ευρήματα και φαίνεται πως αποτελούσαν εγκαινίο των θεμελιώσεων για το στερέωμα των κτιρίων. Ξεχωρίζει ένα κτήριο με ιδιαίτερα επιμελημένη τοικοποιία, με καλοφτιαγμένη είσοδο και στεγασμένη αυλή-βεράντα.

Στα κτίρια βρέθηκαν ενδιαφέροντα αγγεία, σκεύη και εργαλειοκάκος εξοπλισμός, λυχνάρια και ειδώλια ζώων. Πολύ σημαντικό είναι και το σύνολο των αρχαϊκών πήλινων, ανάγλυφων πλακιδίων που αποδίδουν γυναικείες μορφές, πλούσια ντυμένες, όρθιες και καθιστές, και ανδρικές μορφές και Σάτουρους. Μεταξύ αυτών ξεχωρίζουν τα πήλινα πλακίδια με ανάγλυφη γυναικεία μορφή, ασφαλώς θεότητα, γυμνή ή ντυμένη με μακρύ χιτώνα, που φέρει στο κεφάλι ψηλό πόλο. Μοναδικό εύρημα αποτελεί μεγάλο τμήμα από λαιμό πήθου, επίσης του 7ου αιώνα, που διακοσμείται με επαναλαμβανόμενη μυθολογική παράσταση, που ίσως αποδίδει τη θυσία της Ιφιγένειας ή, πιθανότερα, το φόνο της Κλυταιμνήστρας από τον Ορέστη, παρουσία της Ηλέκτρας. Σημαντική είναι εξάλλου η αποκάλυψη αξιόλογης κεραμικής των Υστερο-Γεωμετρικών χρόνων και άλλων σημαντικών αντικειμένων που μαρτυρούν τη χρήση του οικισμού και κατά τον 8ο αιώνα π.Χ.

Καθρέφτης του πολιτισμού της αρχαίας Μαντινείας τα νεκροταφεία της

Η πλειονότητα των τάφων του οικισμού Μηνιάς Μαντινείας χρονολογείται από τους ύστερους ελληνιστικούς χρόνους έως και τους μέσους αυτοκρατορικούς και μόνο ένας τάφος, ο 2, χρονολογείται από τα κτερίσματά του στον πρώιμο 5ο αι. π.Χ., αποτελώντας το μοναδικό μέχρι στιγμής γνωστό δείγμα τάφου από τη Μαντινεία στη μετάβαση από την αρχαϊκή στην κλασική εποχή. Σύμφωνα με τη δρ. Καραπαναγιώτου: "Το χαρακτηριστικό που διαφοροποιεί το συγκεκριμένο σύνολο είναι ο διαφαινόμενος πλούτος σε πολύτιμα κτερίσματα όπως είναι χρυσά κοσμήματα με ημιπολύτιμους λίθους, χρυσές δανάκες, χάλκινα αγγεία και σκεύη καλλωπισμού, ειδικής χρήσης πήλινα αγγεία με ανάγλυφες παραστάσεις. Αυτή η ασυνήθιστη για τα μέχρι στιγμής ανασκαφικά δεδομένα νεκροταφείων της Αρκαδίας εικόνα ευμάρειας αφορά στους τάφους της Μηνιάς που χρονολογούνται από τον ύστερο 2ο αι. π.Χ. και έως τον πρώιμο 1ο μεταχριστιανικό αιώνα. Στους υπόλοιπους τάφους, των ρωμαϊκών αυτοκρατορικών χρόνων, υπάρχει σαφής προτίμηση στα γυάλινα αγγεία, μεταξύ των οποίων υπερτερούν αριθμητικά τα μυροδοχεία.

Όσον αφορά στην κατηγορία των πήλινων κτερισμάτων, αξιωματικώς είναι η προτίμηση σε αγγεία πόσης και οίνου, όπως είναι η οινόκοπη, ο σκύφος, η λάγυνος, σε αγγεία για έλαια και ποικίλα υγρά, όπως το μυροδοχείο και ο ασκός, και σε αγγεία επιτραπέζιας χρήσης όπως το άστο σκυφίδιο. Τα χρυσά και χάλκινα κτερίσματα του νεκροταφείου της Μηνιάς διακρίνονται σε κοσμήματα, αγγεία και δανάκες.

Σε δύο περιπτώσεις, στη λίθινη σαρκοφάγο και σε έναν λακκοειδή, οι νεκροί έφεραν φύλλα χρυσού. Πρόκειται για σχηματισμένη απόδοση φύλλων, δημοφιλή κατηγορία νεκρικού κτερίσματος σε όλο τον ελλαδικό χώρο σε διάφορες παραλλαγές, τουλάχιστον από τον 4ο αι. π.Χ. και εξής.

Όσο πιο ιδιαίτερο ενδιαφέρον παρουσιάζει η παιδική ταφή μέσα σε παλαιότερο μαρμάρινο λουτήρα. Γύρω από το διαλυμένο κρανίο του νηπίου περισυνελέγησαν δεκάδες χρυσά φύλλα από λεπτό έλασμα με νευρώσεις κατά τον δόξον του μήκους, τα οποία διακρίνονται ανάλογα με το μέγεθος σε δύο ομάδες: οκτώ μεγαλύτερα, τα περισσότερα τετράλοβα, ένα πεντάλοβο και τα υπόλοιπα τρίλοβα. Το εύρημα αποτελεί γνωστό ταφικό κτερίσμα στον αρχαίο ελληνικό κόσμο αλλά είναι η πρώτη φορά που απαντάται στην Αρκαδία.

Ανασκαφές στην Ανώγυρα-Βλου της Κύπρου

Αλλάζουν τα δεδομένα στη θέση Βλου, 2,5 χιλιόμετρα βορειοανατολικά του χωριού Ανώγυρα της επαρχίας Λεμεσού, μετά την ολοκλήρωση της φετινής ανασκαφικής περιόδου. Οι φετινές έρευνες αποκάλυψαν ένα νέο σύμπλεγμα δωματίων στο βορειοανα-

τολικό τμήμα του ιερού.

Κατά τις προηγούμενες ανασκαφικές περιόδους (2009-2010) είχε αποκαλυφθεί τμήμα μεγάλου δωματίου, μια μεγάλων διαστάσεων εσωτερική αυλή με τρία επίπεδα, τέσσερα βοηθητικά δωμάτια και ένα μικρό κτίσμα δύο δωματίων στο ανατολικό τμήμα του χώρου.

Τα κατάλοιπα εργαστηρίου για την παραγωγή ελαιόλαδου, που καταστράφηκε από σεισμό στα τέλη της Ελληνιστικής περιόδου, είναι ακόμη υπό έρευνα. Το εργαστήριο αυτό εντοπίστηκε στο κατώτερο τμήμα του κελαριού του κτηρίου. Απέναντι από το μεγάλο κατακόρυφο λίθο του ελαιοτριβείου βρέθηκε βαθιά λάξευση (βάθους 0,9 μ.) και ένα λίθινο βάρος.

Επιπρόσθετα, διερευνήθηκαν και πέντε δωμάτια στον υπόλοιπο χώρο του κτηρίου. Ένα από αυτά τα δωμάτια πιθανόν να λειτουργούσε ως μάντρα για γαϊδούρια ή μουλάρια. Στο γωνιόλιθο του δωματίου αυτού βρέθηκαν οπές που θα χρησίμευαν για το δέσιμο των ζώων.

Ανάμεσα στα ευρήματα των υπόλοιπων δωματίων είναι ένας ορθογώνιος λίθος πάνω στον οποίο διατηρείται εγχάρακτο το γράμμα "Α", μια χάλκινη περόνη με στρογγυλεμένο κεφάλι και δύο χάλκινα νομίσματα του Κωνσταντίνου Β' (337-361). Επιβεβαιώνεται έτσι, για μια ακόμη φορά, ότι η τελευταία φάση του ιερού χρονολογείται περίπου στο 365 μ.Χ., όταν ένας μεγάλος σεισμός κατέστρεψε και το γειτονικό Κούριο.

Αρχαίος Θρακικός θησαυρός βρέθηκε στη Βουλγαρία

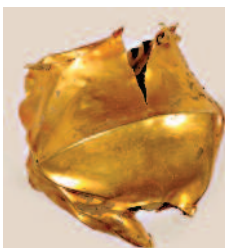

Βούλγαροι αρχαιολόγοι αποκάλυψαν έναν μοναδικό θρακικό θησαυρό κατά τη διάρκεια ανασκαφών στον τύμβο του Ομουρτάγκ στη Βουλγαρία. Οι ερευνητές εντόπισαν τμήματα ενός ξύλινου κιβωτίου που περιείχε απανθρακωμένα οστά και αρκετά εξαιρετικά καλοδιατηρημένα χρυσά αντικείμενα, που χρονολογούνται στο τέλος του 4ου με αρχές του 3ου αι. π.Χ.

Στα ευρήματα, συνολικού βάρους περίπου 1,5 κιλού, περιλαμβάνονται, μεταξύ άλλων, τέσσερα σπειροειδή βραχιόλια, ένα δαχτυλίδι και διακοσμημένα ντύνει αλόγου. Ο θησαυρός ήταν πιθανότατα τυλιγμένος σε χρυσοκέντητο ύφασμα, καθώς κοντά σε αυτόν εντοπίστηκαν χρυσές κλωστές.

Μάλλον πρόκειται για κατάλοιπα κάποιας τελετουργικής ταφής που ίσως σχετίζεται με την ταφή του βασιλιά των Γετών Κοθήλα, ενός από τους πεθερούς του Φιλίππου Β' της Μακεδονίας. Οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι ο θησαυρός θα αποτελέσει δέλεαρ για το Υπουργείο Πολιτισμού της Βουλγαρίας ώστε να χρηματοδοτήσει πλήρως τις ανασκαφές στη θέση αυτή, που αποτελεί μέρος της νεκρόπολης όπου βρίσκεται ο τάφος του Σβεστάρι, ο οποίος συμπεριλαμβάνεται στη λίστα μνημείων παγκόσμιας πολιτιστικής κληρονομιάς της UNESCO. Οι αρχαιολόγοι εκφράζουν την ελπίδα, ο τύμβος του Ομουρτάγκ να μετατραπεί σε μουσείο, τμήμα του οποίου θα αποτελεί ο χώρος της ανασκαφής.

Χρυσό κύπελλο της Εποχής του Χαλκού αποκαλύφθηκε στην Ιταλία

Στο 1800 π.Χ. χρονολογείται, σύμφωνα με Ιταλούς αρχαιολόγους, ένα σπάνιο χρυσό κύπελλο που ήρθε στο φως κοντά στην πόλη Montecchio Emilia της Βόρειας Ιταλίας. Το κύπελλο αποκαλύφθηκε στη διάρκεια ερευνών σε θέση κοντά στον ποταμό Enza. Προηγούμενες έρευνες σε γειτονικές περιοχές είχαν φέρει στο φως στοιχεία που δήλωναν κατοίκηση κατά την Ύστερη Νεολιθική Εποχή και την Εποχή του Χαλκού (4η-3η χιλιετία π.Χ.), τεφροδόχους του πολιτισμού Τεραμάρε της Μέσης Εποχής του Χαλκού (14ος-12ος αι. π.Χ.) και ετρουσκικούς τάφους.

Οι αρχαιολόγοι πιστεύουν ότι ίσως χρησιμοποιούνταν ως τελετουργικό αντικείμενο, αλλά το γεγονός ότι στην περιοχή που βρέθηκε δεν εντοπίστηκε κάποιο άλλο στοιχείο που να χρονολογείται στην ίδια περίοδο με το κύπελλο του Montecchio εγείρει προβληματισμούς ως προς τη χρήση, τη σημασία και Προς το παρόν, εξετάζουν κάποιες πληροφορίες από τα αρχεία της περιοχής, βάσει των οποίων ίσως μπορούσαν να συνδέσουν το κύπελλο με 13 χρυσά αντικείμενα που είχαν βρεθεί στη διάρκεια άρσης ενός χωραφιού του Montecchio, στις 18 Ιανουαρίου 1782, και τα οποία μάλλον ανήκαν στην Εποχή του Χαλκού και δυστυχώς τα έλιωσαν.

Άλλα τρία παρόμοια κύπελλα έχουν βρεθεί σε προηγούμενες ανασκαφές, το πρώτο αποκαλύφθηκε στο Fritzdorf της Γερμανίας το 1954 και σήμερα εκτίθεται στο Landesmuseum της Βόννης. Τα άλλα δύο εκτίθενται στο Βρετανικό Μουσείο και βρέθηκαν, αντίστοιχα, στο Rillaton της Κορνουάλης και στο Ringlemere του Κεντ στη Μεγάλη Βρετανία.

Τάφος φαραωνικής πριγκίπισσας βρέθηκε κοντά στο Κάιρο

Έναν τάφο ηλικίας 4.500 ετών που ανήκει σε φαραωνική πριγκίπισσα αποκάλυψαν πρόσφατα Τσέχοι αρχαιολόγοι στο Αμπουσίρ.

Στον προθάλαμο του τάφου της πριγκίπισσας βρίσκονται τέσσερις ασβεστολιθικές στήλες που φέρουν επιγραφές με ιερογλυφικά, στις οποίες δηλώνεται το όνομά της, Shert Nebti, και ότι ήταν κόρη του βασιλιά Men Saib.

Επίσης έχει αποκαλυφθεί ένας προθάλαμος που περιέχει τις σαρκοφάγους τεσσάρων αξιωματούχων της 5ης Δυναστείας και αγάλματα ανδρών, γυναικών και ενός παιδιού.

"Είναι η κόρη του βασιλιά, αλλά μόνο ο τάφος της βρίσκεται εκεί, περιτριγυρισμένος από τέσσερις αξιωματούχους, επομένως το ερώτημα είναι αν θα ανακαλύψουμε άλλους τάφους γύρω από τον δικό της στο προσεχές μέλλον. Δεν γνωρίζουμε τίποτα για τον πατέρα της, τον βασιλιά, ή τη μητέρα της, αλλά ελπίζουμε ότι μελλοντικές ανακαλύψεις θα απαντήσουν σε αυτά τα ερωτήματα", δήλωσε ο Mohammed El-Bialy, επικεφαλής του τμήματος Αιγυπτιακών και Ελληνορωμαϊκών Αρχαιοτήτων, του Υπουργείου Αρχαιοτήτων της Αιγύπτου.

Οι αρχαιολόγοι που εργάζονται στη θέση προέρχονται από το Ινστιτούτο Αιγυπτιακής Τεχνικής, το οποίο χρηματοδοτείται από το Πανεπιστήμιο του Καρόλου της Πράγας.

Ιωάννης Ν. Μελετόπουλος

του Μιχάλη Βλάχου
Δικηγόρου ε.τ.

Γράφοντας στο προηγούμενο τεύχος για τον Αλέξανδρο Ν. Μελετόπουλο τον χαρακτηρίσαμε μονολεκτικά ευπατρίδη. Ο ίδιος χαρακτηρισμός ταιριάζει δικαιωματικά και στον γιο του Ιωάννη Αλ. Μελετόπουλο. Εγώ όμως θα προτιμήσω για το γιο τον τίτλο τον Ευεργέτου για τις πολύτιμες προσφορές του σε πολλά ιδρύματα της Χώρας.

Ας γνωρίσουμε όμως τον Ιωάννη Μελετόπουλο.

Καταγόμενος από παλαιά οικογένεια Πελοποννησίων αγωνιστών της Εθνεγερσίας του 1821 και εκ των πρώτων οικιστών του νεώτερου Πειραιά στον οποίο είχε απέραντα κτήματα, ο Ιωάννης Μελετόπουλος υιός του Αλεξάνδρου Μελετόπουλου και της Μυκονιάτισσας Μαρίας Καμπάνη γεννήθηκε στον Πειραιά το 1903.

Δικηγόρος από το 1926 μέλος του Δικηγορικού Συλλόγου Πειραιά από το 1931 απασχολήθηκε με την έρευνα του Αρχαίου Ελληνικού Δικαίου επί του οποίου εξέδωσε τις μελέτες "Το Δικαιοστάσιον της Εφέσου του Γ' π.Χ. αιώνας" 1936, "Δικαστικά Πινάκια και Χαλκεία" 1947 "Πράσις επί λύσει" 1949. Στο τελευταίο έργο, επαινεθέν από τον καθηγητή του Ρωμαϊκού Δικαίου στη Νομική Σχολή του Πανεπιστημίου Αθηνών Γεώργιο Πετρόπουλο προσδιόρισε την έννοια της "πράσεως επί λύσει" την οποίαν ετοποθέτησε έξω πάσης αγοραπωλησιακής διαθέσεως των συμβαλλομένων και την περιόρισε νομικώς εντός μιας συμφωνίας ενέγγυου πίστεως. Τη μορφή της παρακολουθεί στη FIDUCIA του Ρωμαϊκού Δικαίου για να καταλήξει στην αρχή της μεταβιβάσεως της κυριότητας πλοίου προς εξασφάλισιν απαιτήσεως των άρθρων 233-238 του Εμπ. Νόμου. Επίσης μετέφρασε το έργο του "JOSEPH BARTELEMY" "Η κρίση της Σύγχρονης Δημοκρατίας" 1933. Άλλο έργο του είναι "Τα Διοικητικά Νομοσχέδια Ο Νομός Πειραιώς" 1947.

Ιδιαίτερως όμως διεκρίθη ως ο κατ' εξοχήν ιστορικός του Νεώτερου Πειραιώς για τον οποίο εξέδωσε τα έργα "Πειραιά" 1945, "Καθορισμός πύλης του Πειραιϊκού περιβόλου" 1947, "Το πρώτο σχέδιον της πόλεως Πειραιώς" 1948, "Αρχαιότητες του λιμένος Πειραιώς" 1949, "Κατάλογος Ιστο-

ρικού Πειραιϊκού Αρχείου" 1959, "Πειραιϊκοί Αρχαιότητες" 1960, "Η Δημιουργία του Πειραιώς και το πρώτον σχέδιον της -πόλεως" 1969.

Από τα παραπάνω έργα του καταδεικνύονται τα πέραν των καθάρων νομικών του ενασχολήσεων, αρχαιολογικά του ενδιαφέροντα και οι σχετικές προς αυτά δημοσιεύσεις του. Ιδιαίτερα συνέβαλαν στην προαγωγή της Πειραιϊκής Αρχαιολογίας και στη θέση αλλά και στην πρόταση λύσεως αρχαιολογικών προβλημάτων οι καθάρως αρχαιολογικές του μελέτες που δημοσιεύτηκαν στα έργα του "Καθορισμός πύλης του Πειραιϊκού περιβόλου", "Αρχαιότητες του λιμένος Πειραιεύς", "Πειραιϊκές αρχαιότητες" 1960.

Στο τελευταίο τούτο έργο του, βασισόμενος στον Πausanias τάσσεται υπέρ της προελεύσεως από Πειραιϊκά Ιερά των Χάλκινων αγαλμάτων που βρέθηκαν το 1959 στον Πειραιά. Και στηριζόμενος σε χωρίο του Πλινίου (Nat. Hist. 34,74) αποδίδει το θαυμάσιο άγαλμα της Αθηνάς στον Κηφισσόδοτο τον πρεσβύτερο, διάσημο γλύπτη πατέρα του Πραξιτέλη. Και άλλως όμως ο Ιωάννης Μελετόπουλος προήγαγε το αρχαιολογικό γίνεσθαι στον Πειραιά και πέραν αυτού. Και αυτό έγινε με τις απλόχερες δωρεές των αρχαιολογικών συλλογών, ιστορικών, λαογραφικών, και λοιπών αντικειμένων και Αρχείων.

Εδώρησε:

1. Στον Δήμο Πειραιώς α) Το ιστορικό αρχείο του και της οικογενείας του, το οποίο κατέστη η βάση του Ιστορικού Αρχείου της πόλεως, β) Χάλκινο ανδριάντα του Θεμιστοκλέους, έργο Έλληνα γλύπτου, ο οποίος ετοποθετήθη παρά τον λιμένα και στην προέκταση του άξονος της εισόδου τούτου, γ) Χάλκινο άγαλμα του Ελευθερίου Βενιζέλου, έργο Έλληνα επίσης γλύπτου, το οποίο ετοποθετήθη στον έναντι του Δημοτικού Θεάτρου Πειραιώς κήπο. δ) Χάλκινη προτομή του ναυάρχου Ανδρέα Μισούλη, έργο του παλαιού γλύπτη Λεωνίδα Δρόση, η οποία ετοποθετήθη παρά τη μικρή πλατεία μπροστά στο ναό το Αγίου Σπυριδωνος, όπου άλλοτε ήταν η οικία του ναυάρχου.

2. Στο αρχαιολογικό μουσείο Πειραιώς: Ολόκληρη τη συλλογή του εξ 116 αρχαιολογικών αντικειμένων, τα οποία προέρχονται κυρίως εκ Πειραιώς.

3. Στο Ναυτικό Μουσείο της Ελλάδος: Ελαιογραφίες αγωνιστών του 21, ομοιώματα πυροβόλων, μετάλλια, έγγραφα, νομίσματα κ.λ.π.

4. Στον Δήμο της Μυκόνου: α) Τη Δημοτική Βιβλιοθήκη Μυκόνου με κτήριο του 1735 και χιλιάδες τόμους βιβλίων, β) Γήπεδο για την κατασκευή υδατοδεξαμενής, καθώς και ένα δενδροφυτευμένο κτήμα του στο κέντρο της πόλης, μέσα στο οποίο υπάρχει εκκλησία των Ταξιάρχων, για να χρησιμεύσει ως Δημοτικός κήπος.

5. Στην Ιστορική και Εθνολογική Εταιρεία της Ελλάδος: Αγάλματα του Κωνσταντίνου Παλαιολόγου, του Γεωργίου Α και του Γεωργίου Καραϊσκάκη και προτομές των: Παπαφλέσσα, Φαβιέρου, Μιαούλη και Πλαπούτα, ανάγλυφες δε προτομές των Κριεζή, Σκουφά και CHATEAUBRIAND. Επίσης διάφορα κειμήλια και ενθύμια των αγώνων του έθνους, έγγραφα, βιβλία, όργανα, ένα μεγάλο σχήματος ανάγλυφο της Σμύρνης τειχοφορούσης. Αγαλματίδια των: Τσακάλωφ, Αρματωλού, Ευζώνου, ζωγραφικούς πίνακες κ.λ.π.

6. Στο Πολεμικό Μουσείο της Ελλάδος: Χάλκινες προτομές Γρηγορίου Ε' και Ι. Καποδίστρια. Ζωγραφικούς πίνακες, έγγραφα, κειμήλια κ.λ.π.

7. Στη λαογραφική συλλογή Μυκόνου: Πολύτιμα έπιπλα του τέλους του 18ου αρχές 19ου αιώνα, χρησιμοποιηθέντα στη Μύκονο.

8. Στο Κερατσίνι Κέντρο Παιδικής Χαράς.

9. Στο Παρισινό Μουσείο "MUSEE DE L' HOMME" την ελληνική προθήκη με εθνικές ενδυμασίες κ.λ.π. και

10. Στο Δικηγορικό Σύλλογο Πειραιώς αξιόλογο ζωγραφικό έργο.

Εκ των ιδρυτών και μεγάλων ευεργετών του Ναυτικού Μουσείου της Ελλάδος, ιδρυτής και δωρητής του Ιστορικού Αρχείου του δήμου Πειραιώς και ιδρυτής και μέγας δωρητής της Δημοτικής Βιβλιοθήκης Μυκόνου, την οποία στέγασε σε ιδιόκτητο οίκημα. Ετακτοποίησε την Έκθεση των κειμηλίων της Ιστορικής και Εθνολογικής εταιρείας της Ελλάδος και οργάνωσε το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο. Εκ των ιδρυτών και πρώτος πρόεδρος της Νομισματικής Εταιρείας.

Εξέδωσε: "Οδηγός Εθνικού Ιστορικού Μουσείου" 1964, "Εικόνες του Αγώνος, Ι. Μακρυγιάννη-Π. Ζωγράφου" 1966 και 1972, "Το Ναυτικό του 21" 1971, "Η δεύτερα μεγάλη εξόρμηση εις την λαϊκήν εικονογραφίαν" 1973, "LA BATAILLE NAVALE DE NAVARIN ET LA FRANCE 1965 V HISTOIRE GUERRIERE DES HELLENES A L' EXPOSITION DU ZAP-PION (AVRIL -JUILLET) 1968, "LES DERNIERS JOURS DU ROI OTHON EN GREECE" 1970, "Εικονογραφία το "21" 1971, "1821-12 μετάλλια του LANGE" 1971, "Η έκθεση της ιστορίας της Φιλικής Εταιρείας εν τω Εθνικώ Ιστορικώ Μουσείω" 1964, "Έκθεση προσωπογραφιών αγωνιστών του 1821 εν τω Εθνικώ Ιστορικώ Μουσείω" 1971, "Η Φιλική Εταιρεία-Αρχεόν Π. Σέκερη" 1967, "Έγγραφα Οθωνικής εποχής,

Το σύνταγμα του 1844" 1972, "Το Πάνθεον του '21" 1976, "Η ιστορία της νεωτέρας Ελλάδος εις την λαϊκήν εικονογραφία" 1968, "Προσωπογραφίες αγωνιστών του 1821 του Εθνικού Ιστορικού Μουσείου" 1976, "Γεράσιμος Πιπσαμάνος" 1977, "Η Ναυμαχία της Ναυπάκτου" 1978, "Τα πρώτα έτη της Οθωνικής εποχής εις τας υδατογραφίας του KOLLIN-BERGER" 1976, "Λαϊκοί εικόνες της Ελληνικής ιστορίας των Νεωτέρων χρόνων" 1976, "Λεύκωμα της Ελληνικής ιστορίας" 1976. Ε-πανεξέδωσε: "GINOUIER, MAVROGENIE" 1976, "GRANDPERRET LES GREGS EPITRE AM DE LAMARTINE" 1978, "GORAY MEMOIR SU L' ETAT ACTUEL DE LA CIVILISATION DANS LA GRECE" 1978, "BLAGHE LE GRECS" 1978, "BENJAMIN CONSTANT, APPEL AUX NATION GHRETI-ENNES" 1978, "DUMAS, GANARIS DITHYRAMBE" 1978. Εκ των συντακτών της Μεγάλης Ελληνικής εγκυκλοπαίδειας. Συνεργάτης της Εγκυκλοπαίδειας του "ΗΛΙΟΥ.

Ανακεφαλαιώνοντας μπορούμε να θεωρήσουμε τον Ι. Μελετόπουλο μαζί με το Γιάννη Βλαχογιάννη ως τους μεγαλύτερους ιστοριοδίφες της νεωτέρας Ελλάδος.

Τον θεωρούμε όμως και μεγάλο ευεργέτη, Εθνικόν Ευεργέτη. Οι μεγάλοι εθνικοί ευεργέτες της Νεωτέρας Ελλάδος κάλυψαν με χρηματικά ποσά άμεσες ανάγκες του πτωχού έθνους σε σχολεία, πνευματικά ιδρύματα, φυλακές, νοσοκομεία κ.λ.π. Ο Ιωάννης Μελετόπουλος διέθεσε και τοπικά και για το έθνος ολόκληρο, και χρήμα αλλά και συλλογές ολόκληρες έργων τέχνης, ιστορίας και επιστήμης και προ πάντων πνευματική παραγωγή σε εκδόσεις έργων του, αλλά και τις γνώσεις του και την προσωπική του απασχόληση στην ίδρυση και οργάνωση μουσείων και αρχείων.

Ερωτευμένος με τον Πειραιά, τη Μύκονο, το Εθνικό Ιστορικό Μουσείο Αθηνών που προσωποποιούσε την αγαπημένη του Ελλάδα ολόκληρη, επένδυσε γενναιόδωρα μέρα και νύχτα της ζωής του στην υπηρεσία του έθνους αντί να χαρεί άνετα και αμέριμνα την οικονομική του ευμάρεια. Ήταν άξιος της πατρίδος. Και άξιος για τις τιμητικές διακρίσεις, που μεταξύ άλλων είναι Χρυσούς Σταυρός Γεωργίου Α', αργυρούν μετάλλιον του Δήμου Μυκόνου. Επίτιμος πρόεδρος και μέγας ευεργέτης του Ναυτικού Μουσείου Ελλάδος, μέγας ευεργέτης της Ιστορικής και Εθνολογικής Εταιρείας της Ελλάδος, επίτιμος πολίτης και μέγας ευεργέτης Μυκόνου, της οποίας μία οδός φέρει το όνομά του. Ο Ιωάννης Μελετόπουλος πέθανε το 1980.

Από το 1976 όμως Δ.Σ.Π. τιμώντας τη μεγάλη προσφορά και τη μακρά σταδιοδρομία του απέστειλε το παρακάτω έγγραφο που κλείνει την αναφορά μας στο λαμπρό μακαρίτη συνάδελφο.

ΕΛΛΗΝΙΚΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ ΔΙΚΗΓΟΡΙΚΟΣ ΣΥΛΛΟΓΟΣ ΠΕΙΡΑΙΩΣ

Αριθ. Πρωτ. 407

Εν Πειραιεί τη 21 Μαΐου 1976

Προς

Τον κ. Ιωάννη Μελετόπουλον

Δικηγόρον

ΑΘΗΝΑΣ

Αξιότιμε Κύριε Συνάδελφε,

Επί τω λίαν ευχαριστώ γεγονότι της συμπληρώσεως πενήτηκοντα και πλέον ετών, αφ' ής ωρκίσθητε το πρώτον ως Δικηγόρος και ενεγράφητε εις το Μητρώον των μελών του καθ' ημάς Συλλόγου, το Διοικητικόν Συμβούλιον αυτού κατά την συνεδρίασιν της 18ης Μαΐου 1976 ομοφώνως απεφάσισε να έκφραση προς σας την ειλικρινή χαράν ολοκλήρου του Σώματος και τας εγκάρδιους ευχάς δι' υγείαν και μακροημέρειαν.

Μετά συναδελφικών χαιρετισμών

Ο Πρόεδρος

Κυρ. Αρβανίτης

Ο Γεν. Γραμματεύς

Γεωρ. Β. Παπαθανασίου

Η έπαυλη Σκουλούδη στη Φρεαττύδα

*Σκαρφαλωμένη ψηλά, μοναχική, γαντζωμένη στα βράχια της Φρεαττύδας με δέα το
Φαληρικό όρμιο και τον Υμπίο, η "έπαυλη Φρεατύος", ή, πιο καλά γνωστή σαν
"έπαυλη Σκουλούδη", από το όνομα του πρώτου ιδιοκτήτη της, άντεξε γερά στις
ανθρώπινες ορέξεις και παρεμβάσεις, μέχρι που μοιραία, οβήσθηκε, χάθηκε από τα
μάτια των Πειραιωτών, ξεχάστηκε, για να παραχωρήσει τη θέση της στο δεικό όγκο
του Νοσοκομείου Μεταξά, του Αντικαρκινικού.*

του ΔΗΜΗΤΡΗ ΚΡΑΣΟΝΙΚΟΛΑΚΗ

Οι έρημες, άγονες εκτάσεις της Φρεαττύδας, που ανήκαν στον οθωμανό Ηλί Αγά Λιάμπεν (αλλιώς Λιόσμπεν), "αγοράστηκαν" από τον κτηματία Παναγιώτη Καμπά που υπολογίζεται να κατείχε γη γύρω στις εκατό χιλιάδες πήχες. Στις 31.5.1873 ο Καμπάς πούλησε - μέσω πληρεξουσίων του - 5000 τεκτονικές πήχες προς μια δραχμή την πήχη στο Στέφανο Σκουλούδη (αρ. συμβ. 16466 στον Αθηναίο συμβολαιογράφο Γεράσιμο Αφεντάκη, μεταγραφή στο Δήμο Πειραιά, 6.8.1873). Λίγο αργότερα, στις 19.6.1873 ο Σκουλούδης αγόρασε άλλες 2000 πήχες προς μια δραχμή την πήχη που συνόρευε Α. με το οικόπεδο του Ιωάννη Βούρου, Β. με υπόλοιπο Π. Καμπά, Δ. με το δικό του οικόπεδο, Ν. με την παραλιακή λεωφόρο Πειραικής Χερσονήσου. Στις 15.12.1873 το μεταβίβασε στον γαμπρό του.

Ο Στέφανος Σκουλούδης, γεννήθηκε στις 23.11.1838 στην Κωνσταντινούπολη. Γιος του Ιωάννη Σκουλούδη και της Ζεννούς Α. Καλαρώνη, ήταν πολύπλευρη προσωπικότητα, επιδόθηκε στο εμπόριο κι έγινε (1863) γενικός διευθυντής των καταστημάτων του οίκου Ράλλη στην Τουρκία. Ίδρυσε με άλλους την Τράπεζα Κωνσταντινουπόλεως (1878). Στην Αθήνα, ασχολήθηκε με την πολιτική ως διαμεσολαβητής, εκλέχθηκε τρικουπικός βουλευτής

Σύρου και μετά Θηβών, χρημάτισε υπουργός και πρωθυπουργός. Υπουργός εξωτερικών στα 1915 -1916. Το 1918 κατηγορήθηκε από τους Βενιζελικούς για έσχατη προδοσία αλλά η Εθνική Συνέλευση στα 1920 τον αθώωσε. Δεν έκανε οικογένεια. Η αδελφή του Μαρία παντρεύτηκε το Γεώργιο Εμμ. Αθηνογένη κι απέκτησε κόρες και δυο γιους, το Στέφανο και τον Ιωάννη, που τον κληρονόμησαν.

Είχε μεγάλη περιουσία, πολλά ακίνητα με κύρια κατοικία του στην πλατεία Συντάγματος (όπου σήμερα το ξενοδοχείο King George Palace) κι εξοχικά στο Σούνιο και στη Φρεαττύδα. Πέθανε στις 19.8.1928. Άφησε μια πολύτιμη συλλογή έργων στην Εθνική Πινακοθήκη. Στα 1920, φανατικοί βενιζελικοί επιτέθηκαν στο σπίτι του κι εκπαράθρυσαν τα χαρτιά του. Ο Στέφανος Ι. Μαυρομίχαλος βρήκε μέρος του Αρχείου του να γίνεται προσάναμα φωτιάς

στην κατοχή, σε σπίτι "λαϊκής γυναίκας". Άλλο τμήμα του κατέληξε στα 1986 στην Αμερικανική Σχολή Κλασικών Σπουδών στη Αθήνα (δωρήθηκε από το Γεώργιο Αθηνογέννη, πλήρη ταξινόμηση στα 2004, όπου υπάρχει και φάκελος με έγγραφα για την εκχώρηση της έπαυλης για χρήση στρατιωτικού νοσοκομείου στα 1912, ενότητα IV, φ. 27.2) και στο ΕΛΙΑ.

Μετά το Σκουλούδη αγόρασαν κι άλλοι γειτονικά οικοπέδα (Γεώργιος Μαντζαβίνος, Γεώργιος Κορωνιός, Αντώνης Βλαστός. Στο υπάρχον σχέδιο του ΕΛΙΑ αναγράφονται κατά σειρά τα οικοπέδα των Συγγρού, Σκουλούδη, Βούρου και Μαντζαβίνου). Η Σοφία, χήρα Π. Καμπά έκανε μαζί με άλλα μέλη της οικογένειάς της αγωγή προς το Συγγρό στα 1882. Τα οικοπέδα "άτινα δια το ευάερον και υγιεινόν της θέσεως ήσαν και είναι προωρισμένα να κατασθώσι κέντρον συνοικισμού και ιδίως θερινού", είχαν δωθεί από τον Καμπά "με την υποχρέωσιν των αγοραστών να οικοδομήσωσιν εντός ωρισμένου χρόνου οικίας προς τον σκοπόν του να υπερτιμηθώσι τα υπόλοιπα οικοπέδά του δια της ανοικοδομήσεως των πωληθέντων...". Ζητούσαν λοιπόν αποζημίωση, θεωρώντας ευτελές το ποσό (μια δραχμή η πήχης) με το οποίο πουλήθηκαν.

Η έπαυλη υψώθηκε στα 1884 σε σχέδια του αρχιτέκτονα Αναστασίου Μεταξά (1862 - 1937). Στο υπόγειο ήταν το μαγειρείο, το πλυσταριό, η αποθήκη. Στον Α' όροφο η είσοδος, σαλόνι, γραφείο, γωνιακό δωμάτιο, τραπεζαρία, μπιλιάρδο, μικρό δωμάτιο υπηρεσίας, διάδρομος, μπουφές. Στο Β' όροφο, μεσαίο δωμάτιο, τέσσερις κρεβατοκάμαρες, δωμάτια νιπτήρων, μπάνιο, αυλή τaráσσας. Στην κορυφή της δέσποζε η σοφίτα. Από το δρόμο χώριζε με "τοίχο περιμαντρώσεως" 51,90 μ. Η όλη έκταση του οικοπέδου με το απέναντι ανάχωμα ήταν 4.036, 50 μ.

Η έπαυλη πέρασε στη δικαιοδοσία των ανηψιών του Σκουλούδη, Στεφάνου και Ιωάννη Αθηνογέννη, που την ενοικίαζαν. Στα 1912-13 στεγάστηκε εδώ προσωρινά το Χατζηκυριάκειο Ορφανοτροφείο (όταν το κτήριό του έγινε νοσοκομείο). Στα 1938 - 41 πουλήθηκαν τα πολυτελή έπιπλα του σπιτιού βάσει καταλόγου. Με απόφαση του Υπουργείου Εσωτερικών (68850, 7.11.1941) "εκηρύχθη απαλλοτριωτέον λόγω δημοσίας ωφελείας ακίνητον υπέρ Δήμου". Με παρέμβαση του Υπουργείου Οικονομικών η έπαυλη επιτάχθηκε υπέρ του Ελληνικού Υδροβιολογικού Ινστιτούτου (Α. 6570, 7.5.1946) που στεγάστηκε με μίσθωμα 15.000 δραχμών. Η προσφυγή των ιδιοκτη-

τών έγινε στις 30.6.1947.

Το Συμβούλιο της Επικρατείας ακύρωσε την επίταξη δέκα χρόνια μετά (απόφ. 91, 11.2.1957). Στις 30.3.1957, στο συμβολαιογραφείο Πειραιά του Νικολάου Παν. Κορδώση, ο Στέφανος Γ. Αθηνογέννης (πέθανε στα 1967) ως πληρεξούσιος και των άλλων κληρονόμων (Αικατερίνη Αθανασίου Κανακάρη - Ρούφου χήρα Ιωάννου Αθηνογέννη και Γεώργιος Ιωάννου Αθηνογέννης) πούλησε την έπαυλη (αρ. συμβ. 18852) αντί 1.500.000 δραχμών στο "Αντικαρκινικόν Ινστιτούτον Πειραιώς εις μνήμην Σπυρίδωνος και Δεσποίνης Μεταξά", του οποίου αντιπρόσωποι ήταν ο Γεώργιος Δ. Κατσαφάδος (πρόεδρος) και Ανδρέας Σπ. Μεταξάς (ταμίας). Το Ινστιτούτο συστάθηκε με διαθήκες του Αγγέλου Σπ. Μεταξά (πέθανε στις 1.10.1954) στις 2.11.1942 και 15.4.1954. Η τελετή θεμελίωσης έγινε στις 22.11.1959. Τελευταίοι ένοικοι της έπαυλης - αναγκάστηκαν να τους κάνουν έξωση - το Σεπτέμβριο του 1957, ήταν οι οικογένειες του Λουκά Χαϊδεμένου και της Ειρήνης Παπαδάκη.

Η βίλα Σκουλούδη, από ακρότατο, εξοχικό σημείο το οποίο προσέγγιζες περπατώντας σε χωμάτινα μονοπάτια, βρέθηκε σιγά-σιγά ενταγμένη στον πολεοδομικό ιστό ανάμεσα σ' άλλα, νεότερα κτήρια. Οι πολυκατοικίες φύτρωσαν παντού και το τεράστιο Νοσοκομείο άλλαξε τόσο το τοπίο, που μόνο ένας παλιός Πειραιώτης θα αναγνώριζε στη φωτογραφία που βλέπετε τη θαυμάσια, με αρμονικές γραμμές έπαυλη που κάποτε στόλιζε τη Φρεαττύδα...

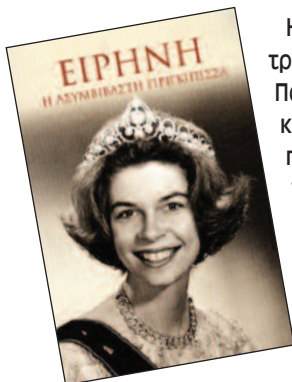
(Πρώτη δημοσίευση: Εφημερίδα Πειραιϊκή Πολιτεία, Πέμπτη 30 Σεπτεμβρίου 1999, σελ. 17. Εδώ το κείμενο ελαφρά επαιξημένο. Ευχαριστώ αναδρομικά τη φίλη αρχιτέκτονα Ματίνα Μαλικούτη για το φάκελο που μου έστειλε στις 17.4.2000 με τις φωτοτυπίες σχεδίων και την εργασία της "Η βίλλα Σκουλούδη στον Πειραιά").

ΕΥΑ ΘΕΛΑΔΑ ΕΙΡΗΝΗ Η ΑΣΥΜΒΙΒΑΣΤΗ ΠΡΙΓΚΙΠΙΣΣΑ

Μετάφραση: Παναγιώτα Αλεξανδροπούλου
ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΦΕΡΕΝΙΚΗ. Σελίδες 237

Η πριγκίπισσα Ειρήνη, πρόκειται για το τρίτο παιδί του Βασιλιά της Ελλάδος Παύλου και της Βασίλισσας Φρειδερίκης και για τη μικρότερη αδελφή του πρώην Βασιλιά της Ελλάδος Κωνσταντίνου και της Βασίλισσας της Ισπανίας Σοφίας.

Στο βιβλίο αυτό, η πριγκίπισσα Ειρήνη, ανοίγει την καρδιά της στην Ισπανίδα δημοσιογράφο και συγγραφέα Eva Cebalda και αποκαλύπτει εικόνες της συναρπαστικής της

ζωής, μιλώντας για τα παιδικά της χρόνια έως την εξορία από την Ελλάδα, για τη στενή σχέση της με τον πατέρα, τη μητέρα και τα αδελφία της, για το ταξίδι στην Ινδία, για τη μάχη ενάντια στον καρκίνο, για την ίδρυση του "Κόσμος εν Αρμονία", για τη σύγχρονη καθημερινότητά της...

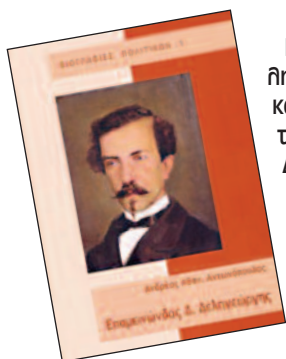
Με γλαφυρότητα στη διήγηση, με ειλικρίνεια, θαρραλέα και ασυμβίβαστα επαναφέρει μνήμες, αποκαλύπτοντας μια γυναίκα με έντονες πεποιθήσεις και προσωπικότητα, η οποία αν και ίδια επέλεξε να παραμείνει στο περιθώριο της δημόσιας ζωής, χρησιμοποίησε την κοινωνική της θέση για να πολεμήσει για τους λιγότερους ευνοούμενους.

ΒΙΟΓΡΑΦΙΕΣ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ

Ανδρέας Αθαν. Αντωνόπουλος

Επαμεινώνδας Δ. Δεληγεώργης

ΕΚΔΟΣΕΙΣ: ΙΔΡΥΜΑ ΤΗΣ ΒΟΥΛΗΣ ΤΩΝ ΕΛΛΗΝΩΝ ΓΙΑ ΤΟΝ ΚΟΙΝΟΒΟΥΛΕΥΤΙΣΜΟ ΚΑΙ ΤΗ ΔΗΜΟΚΡΑΤΙΑ. Σελίδες 413

Παρ' όλο που ο Επαμεινώνδας Δ. Δεληγεώργης έχει σήμερα ηθισμένη, καθώς τη μνήμη του επισκίασαν οι μεταγενέστερες μορφές του Θεόδωρου Δεληγιάννη και Χαρίλαου Τρικούπη, δεν μπορεί κανείς να αμφισβητήσει ότι υπήρξε μια από τις χαρισματικές μορφές του ελληνικού κοινοβουλευτικού βίου, κατά το 19ο αιώνα, και πολιτική φυσιογνωμία ευρωπαϊκού επιπέδου.

Ο Δεληγεώργης, σπούδασε νομικά και διακρίθηκε ως δικηγόρος για τη μόρφωση, τη δικανική δεινότητα και τον τολμηρό χαρακτήρα του. Με τις αρετές αυτές, τις φιλελεύθερες ιδέες και τη μαχητική ευγλωττία έγινε σύντομα η ψυχή της φοιτητικής και στρατιωτικής "χρυσής νεολαίας" που ζη-

τούσε εφαρμογή του αμιγούς κοινοβουλευτικού καθεστώτος και μάλιστα της αρχής της δεδηλωμένης.

Εκλέχτηκε για πρώτη φορά βουλευτής το 1859 στο Μεσολόγγι και από τότε υπήρξε, ως το θάνατό του (1879), ο αδιάλειπτος εκφραστής της αντιδυναστικής πολιτικής, είτε ως βουλευτής, υπουργός ή πρωθυπουργός.

Φυλακίστηκε για τα επαναστατικά γεγονότα του 1861 και απελευθερώθηκε κατά τη ναυπηγική επανάσταση του 1862. Πρωταγωνίστησε κατά την έξωση του Όθωνα και συνέταξε το ψήφισμα της έκπτωσης της Δυναστείας. Ενίσχυσε θαρραλέα την κρητική επανάσταση του 1866, ως υπουργός Εξωτερικών. Αναμείχτηκε στο "Λαυρεωτικό" ζήτημα εναντίον των ξένων εταιρειών. Υποστήριξε την πολιτική ουδετερότητα της Ελλάδας κατά το Ρωσοτουρκικό πόλεμο του 1877, καθώς διέβηπε την πλήρη στροφή της Ρωσίας προς το Σλαβικό παράγοντα της Βαλκανικής.

Ο Δεληγεώργης, ως τέκνο αγωνιστή του 1821 έφερε στην ψυχή του βαθύτατα σφραγίσματα των ονείρων του Αγώνα και των οραματισμών της Μεγάλης Ιδέας, της οποίας την πραγμάτωση επεχείρησε με το δικό του τρόπο και τη δική του πολιτική μεθόδευση.

Το βιβλίο του Ανδρέα Αντωνόπουλου προσεγγίζει με ενδιαφέρον και ερευνητικό πνεύμα τη μορφή και την πορεία του βιογραφούμενου πολιτικού και στηρίζεται σε εκτενή αρχειακή έρευνα και ειλικρινή αναζήτηση πηγών και πληροφοριών. Είναι μία μελέτη που δεν μπορεί να χαρακτηριστεί "εύκολο" πόνημα.

ΔΗΜΗΤΡΗΣ ΨΑΡΡΑΣ

Η ΜΑΥΡΗ ΒΙΒΛΟΣ ΤΗΣ ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ

ΕΚΔΟΣΕΙΣ ΠΟΛΙΣ. Σελίδες 472

Μετά από εικοσαετή έρευνα στη διαδρομή του εθνικοσοσιαλισμού στην Ελλάδα και αξιοποιώντας ντοκουμέντα, ομιλίες, δημόσιες τοποθετήσεις και εκδόσεις, ο Δ. Ψαρράς αποκαλύπτει στο βιβλίο του όλη την πορεία, δράση και προπαγάνδα της ΧΡΥΣΗΣ ΑΥΓΗΣ, η οποία εκμεταλλευόμενη την "Κερκόπορτα" της οδυνηρής συνέπειας της πολύπλευρης ελληνικής οικονομικής και πολιτικής κρίσης κατόρθωσε θριαμβευτικά να εισέλθει στο Κοινοβούλιο μετά της τελευταίες βουλευτικές εκλογές.

Σίγουρα, η μελέτη του βιβλίου αυτού θα δώσει απαντήσεις σε αρκετά ερωτήματα που απασχολούν το δημόσιο διάλογο, θα "ταυτοποιήσει" τον πραγματικό εαυτό της οργάνωσης, επί τη βάση της ιδεολογικής της κατεύθυνσης, και ίσως αφυπνίσει όλους εκείνους που αρνούνται να συμπερευθούν με την πολιτική φιλοσοφία του γερμανικού εθνικοσοσιαλισμού.

Η Αρχαιοελληνική καταγωγή και τα χαρακτηριστικά της Ελληνοκαλαβρής διαλέκτου

Αθανασίου Λ. Κόρμαλη,
Δικηγόρου-Πολιτικού Επιστήμονος
τ. προέδρου ΟΔΕΓ Αθηνών

Στη νότιο Ιταλία, στα γεωγραφικά διαμερίσματα της Απουλίας και Καλαβρίας, δηλαδή στο "τακούνι" και στην "μύτη" της Ιταλικής μπότας αντιστοίχως, υπάρχουν δύο περιοχές, κάτοικοι των οποίων (και ιδιαίτερως των μεγάλων ηλικιών) μιλούν μία Ελληνική διάλεκτο με σαφείς αρχαϊκές και δωρικές ρίζες.

Οι περιοχές αυτές αποτελούν τις γνωστές μας Ελληνόφωνες περιοχές της Ιταλίας, και οι διάλεκτοί τους την Ελληνοσαλεντινή (για την Απουλία, *Grecia Salentina*) και την Ελληνοκαλαβρής (για την Καλαβρία) διάλεκτο.

Στην Καλαβρία, η Ελληνόφωνη περιοχή είναι σκαρφαλωμένη στο βουνό Ασπρομόντε, ανατολικά του Ρηγίου, στα χωριά και τους οικισμούς: Γαλιτσάνο, Αμεντολέα (Αμυγδαλιά), Βούας (Βονα), Γυαλός του Βούα (Βονα Μαρίνα), Κοντοφούρι, Γυαλός Κοντοφουρίου, Ροχούδι, Χωρίο του Ροχουδίου, Βουνί (Ροκαφόρτε ντέλ Γκρέκο= ισχυρός βράχος του Έλληνα) καθώς και στο Μέλιτο και σε λίγες γειτονιές του Ρηγίου.

Οι πληθυσμοί της Ελληνόφωνης περιοχής αποτελούν υπόλειμμα, από τον ακμάζοντα στην αρχαιότητα, Ελληνισμό της Μεγάλης Ελλάδος, ο οποίος τροφοδοτήθηκε με εγκαταστάσεις τα επόμενα βυζαντινά χρόνια (π.χ. Οι Έλληνες της Κυρηναικής, μετά την άλωση της πόλης (697) κατέφυγαν στην Σικελία (βλ. Βασίλειφ και Diehl). Επίσης όταν το 827 οι Άραβες καταλαμβάνουν την Σικελία, ενισχύεται ο Ελληνισμός της Καλαβρίας (Π.Καλονάρος "Μεγάλη Ελλάς" (Αθήνα 1943).

Ποιοί είναι οι λόγοι της συρρίκνωσης του Ελληνικού στοιχείου και της γλώσσας στην Καλαβρία όταν κατά τον 12ο αιώνα πληθυσμοί στην Καλαβρία και την Β.Α. Σικελία μιλούσαν Ελληνικά;

1. Διακοπή Διοικητικής επαφής με τον εθνι-

κό κορμό (από το 1071 μ.Χ.) (Αποχώρηση Βυζαντινών από τη Βάρη (Μπάρι).

2. Οι καταπιέσεις από τους κατακτητές (Νορμανδοί κλπ). Βίαια αντικατάσταση Ορθοδόξου λατρείας τελουμένης στα Ελληνικά, από τα Λατινικά του Καθολικισμού.

3. Παρακμή της Ελληνικής Παιδείας στην Καλαβρία (Βασιλειανά Μοναστήρια).

4. Ενοποίηση της Ιταλίας. Αντικατάσταση Γκρεκανικής από Ιταλική (Δημιουργία Ιταλικών Σχολείων, μετακινήσεις λόγω θητείας και εργασίας στον Βιομηχανικό βορρά, σπουδές μακράν της ζώνης).

Αντιθέτως η πτωχή αγροτοκτηνοτροφική και απομονωμένη περιοχή (άσχημοι δρόμοι, χωρίς ύδρευση κλπ) βοήθησαν για κάποιες δεκαετίες την διατήρηση της διαλέκτου.

Σήμερα η διάλεκτος διατηρείται σε ορισμένα χωριά και στις μεγάλες ηλικίες (κυρίως στο Νέο Ροχούδι, Γαλιτσάνο και Μπόβα).

Θεωρίες Προελεύσεως Ελληνοφώνων Χαρακτηριστικά Διαλέκτου Συμπεράσματα

Την αρχική θεωρία του Ιταλού Γλωσσολόγου G. Morosi (1870) - ότι δηλαδή οι Ελληνόφωνοι της Απουλίας και της Καλαβρίας προέρχονται μόνο από βυζαντι-

νές μεταναστεύσεις (9ου και 10ου αιώ-
νος/11ου και 12ου αντιστοίχως), εφόσον
κατά τον Στράβωνα (6.253): "πλην Τάρα-
ντος, Ρηγίου και Νεαπόλως εκβεβαρβάρω-
σθαι", εκκλόνισε ο Γ. Χατζιδάκις (1892) (βλ.
Μεσαιωνικά & Ν.Ελληνικά 2.480,7) υποστη-
ρίζοντας - πλην του αναφερομένου στην
συνέχεια επιχειρήματος του G. Rolfs - και το
ότι οι ομοιότητες που παρουσιάζουν τα "Νο-
τιο-Ιταλικά ιδιώματα με μερικές από τις ση-
μερινές διαλέκτους οφείλονται στο γεγονός
ότι και αυτά, όπως και εκείνες, κληρονόμη-
σαν από την Κοινή κοινά χαρακτηριστικά"
(Αν. Καραναστάση "Ιστορικών Λεξικών των
Ελληνικών Ιδιωμάτων της Κ. Ιταλίας" Αθήναι
1984 Ακαδημία Αθηνών).

Κατόπιν ο Γερμανός Γλωσσολόγος
Gerhard Rolfs (πολυετής έρευνα από το
1922 έως τον θάνατό του), έφθασε στο συ-
μπέρασμα, ότι ο Ελληνόφωνος πληθυσμός
της Καλαβρίας **αποτελεί υπόλειμμα από τον
αρχαίο Ελληνισμό της Μεγάλης Ελλάδος**
"της οποίας ο εκλατινισμός άρχισε με την
ρωμαϊκή κατάκτηση της περιοχής και συνε-
χίζεται επί δύο χιλιάδες χρόνια τώρα, χωρίς
να έχει ως σήμερα συντελεσθεί" (Στ. Καψω-
μένος "Από το Λεξιλόγιο των Ελλήνων της
Καλαβρίας" Θεσ/νίκη 1949), "Ελληνικά της
Μεγάλης Ελλάδος" Λεξικογραφικό Δελτίο 3
(1943) σελ. 92-132, Αθήνα 1941 **(θεωρία της
αδιακόπου συνεχείας)**.

Το κύριο επιχείρημα -στηριζόμενο, όπως
είπαμε στις ξεχασμένες απόψεις του Γ. Χα-
τζηδάκι- του G. Rolfs (θεμελιώνεται στα έρ-
γα: "Το Λεξικό του Κατωϊταλικού Ελληνισμού"
(1930), "Γλωσσικές ανασκαφές", "Το Ετυμο-
λογικό Λεξικό" (1964) και στην "Ιστορική
Γραμματική των Ελληνικών Ιδιωμάτων της Κ.
Ιταλίας" (1977) βασίζεται στο ότι η Ελληνική
διάλεκτος, που ομιλείται στις περιοχές αυ-
τές, έχει διατηρήσει στην φωνητική, στην
μορφολογία και στο λεξιλόγιο ένα πλήθος
στοιχεία αρχαϊκά, τα οποία είτε δεν σώζο-
νται στην υπόλοιπη νέα Ελληνική (και στις
διαλέκτους της), είτε σώζονται μόνο σε δια-
λέκτους που φέρουν επίσης την αρχαϊκή
σφραγίδα.

• Τον αρχαϊκό χαρακτήρα του Λεξιλογίου
είχε τονίσει ο Γ. Χατζηδάκις (1892) υποστη-
ρίζοντας, ότι δεν είναι δυνατόν να είχε εξα-
φανισθεί η Ελληνική Γλώσσα στην Νότιο Ιτα-
λία κατά τους αρχαίους χρόνους, όταν στην

σημερινή γλώσσα των Ελληνοφώνων διατηρούνται αρ-
χαίες λέξεις και Δωρικά στοιχεία, τα οποία δεν υπάρχουν
σε καμιά Νεοελληνική διάλεκτο και συνεπώς δεν μπο-
ρούσαν νάχουν μεταφερθεί με Βυζαντινούς αποίκους. Συ-
νήγαγε επίσης το συμπέρασμα ότι "η Ελληνική Γλώσσα ε-
ξακολούθησε αδιαλείπτως από των αρχαιοτάτων χρόνων
μέχρι σήμερα λαλουμένη εν Ιταλία" (Λεξικογραφικό Δελτί-
ο Ακαδημίας 1941). Την αδιάκοπη συνέχεια υποστήριξαν
επίσης με έρευνες ο Στ. Καψωμένος (βλ.προαναφερθέν-
τα έργα του και Λεξικογραφικό Δελτίο 1941 Ακαδημία Α-
θηνών), ο Α. Τσοπανάκης (Οι Ελληνικές διάλεκτοι της Ιτα-
λίας), Περιοδικό Italia Dialettale. Πίζα (1968) & (1981) και ο
Στ. Καρατζάς. (St. Karantzas "L' Origine degli' dialetti
neogreci di Italia meridionale" σελ.65, Paris 1958)

• Ο Ακαδημαϊκός Αναστ. Καραναστάσης στο "Ιστορικό
Λεξικό των Ελληνικών Ιδιωμάτων της Κάτω Ιταλίας" (1984)
ενισχύει τα ανωτέρω συμπεράσματα, με τις πηγές που
χρησιμοποίησε για την συλλογή του, δηλ. : 1. "Testi
Neogreci di Calabria" του Ινστιτούτου Βυζαντ. & Νεοελλ.
σπουδών (Επιμέλεια B. Lavagnini) με περιεχόμενο παρα-
μύθια, παροιμίες, άσματα. 2. "Calimera e i suoi Traudia"
(G. Aprile) 3. Ποιήματα-Συλλογή "Roda ce Cartia" (V.D.
Palumbo) (Επιμ. P. Stomeo) 4. Canti Grecanici di
Corigliano d' Otrando (V.D. Palumbo Επιμέλεια S.Sicuro).
5. Συλλογή Παραμυθιών Στερνατίας "Reconti greci inedi-
ti di Sternatia" (Επιμ. P. Στομέο) 6. "Η Γλώσσα της Μπόβα"
(A. Crupi) στο οποίο 100 μύθοι του Αισώπου αποδίδονται
από γέρους του χωριού στο τοπικό ιδίωμα (Βούα) 7. Γλωσ-
σικό υλικό από βιβλίο D. Roda για το ιδίωμα του Γαλλιτσα-
νού 8. Γλωσσικό υλικό από διατριβές φοιτητών του Πανε-
πιστημίου του Λέτσε 9. Εφημερίδες "prozimi", "Zoi ce glos-
sa", "Ionica".

• Η γλωσσική συγγένεια των ζωνών (Απουλίας-Καλα-
βρίας) μεταξύ τους δεν μπορεί να προέρχεται από σπο-
ραδικές εγκαταστάσεις επί Βυζαντίου αλλά από κοινό ι-

στορικό υπόβαθρο, το οποίο υπάρχει εκεί από παλαιότερα (8ος αιώνας π.χ.). Επίσης επειδή στα κοινά στοιχεία των γλωσσικών Ελληνικών διαλέκτων (Απουλίας & Καλαβρίας) δεν υφίσταται αμοιβαία επίδραση συμπεραίνουμε ότι οι ομιλούμενες διάλεκτοι έχουν κληρονομηθεί από την Κοινή (Καραναστάσης). Το επιχείρημα αυτό ενισχύεται και από το γεγονός της έλλειψης επικοινωνίας των ομιλούντων τις διαλέκτους μεταξύ των. (Απουλίας και Καλαβρίας)

Γλωσσικά Χαρακτηριστικά

(Στοιχεία από έρευνα στα βιβλία G. Rolfs, Στ. Καρατζά, Αν. Καραναστάση, Σ. Καψωμένου, Φ. Κοντέμι (Γκρεκανική Γραμματική) και "Λεξικό της Στερνατίας" των Γ. Λαμπρογιώργου, Καρ. Γκρέκο. (Λέτσε 2001))

Γλωσσικά

1. Διατήρηση διπλών συμφώνων της αρχαίας παραδόσεως, προερχομένων από αφομοιώσεις ή επίδραση τόνων (... Μαρτινιάνο).

2. Η πρόθεση **εξ** με την μορφή-άφσ και άφ(σ) (άσε,σά(σ)) (Rolfs, Κωριλιάνο, Μπόβα, Κοντοφούρι).

3. Η διατήρηση του απαρεμφάτου στον αόριστο αντικαθιστώντας την έννοια του Ενεστώτα (σώdω κάμει = ημπορώ να κάμω) (Διατηρείται και στην Ποντιακή) (Στ. Καρατζάς & Γ. Χατζηδάκης).

4. Χρήση μετοχής Ενεστώτα σε άκλιτο τύπο (παρατηρείται ιδιαίτερα στους Ελληνιστικούς Χρόνους) (Λέγονδα, (α)γαπώντα).

5. Δήλωση του Μέλλοντος δια του Ενεστώτος : (έμ βρέχει = δεν θα βρέξει), (αύρι βουρρί χωρίdουμε για το Ρήγι= Αύριο το πρωί φεύγουμε για το Ρήγιο) (χαρακτηριστικό κοινής) (Καψωμένος).

6. Περιφραστικός Υπερσυντέλικος με τον Παρατατικό του έχω ή του είμαι (αρχαίος σχηματισμός). Είχα κάμοντα, ήμνον αγαπηθώντα, ήμνον είπονδα (Χατζηδάκης, Καψωμένος, Rolfs, Καραναστάσης).

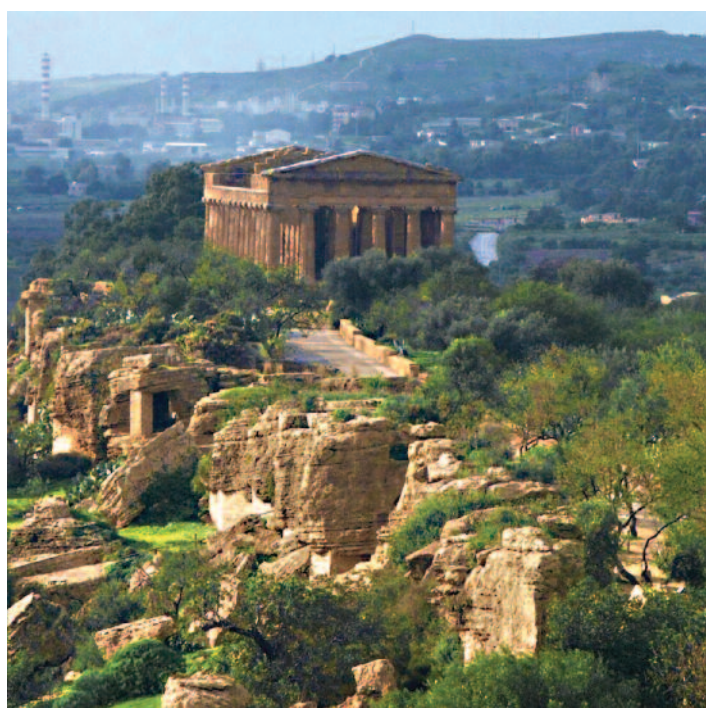
7. Ανατροπή γραμμάτων ή αφαίρεση αρχικού: Σπωμί (ψωμί), Πρικό = πικρό, κούω, μάτιο = ιμάτιο.

8. Αρχαίες λέξεις & ρήματα: Πολλές μη μαρτυρούμενες στην Ν. Ελληνική ή διαλέκτους (Α. Καραναστάσης "Γλωσσικά Μεγάλης Ελλάδος" σελ. 350 "Γλωσσικά" (1975) Α-

ναβρώνω = καταστρέφω, άλα = αλάτι, ασάδι (το σκιάδιον), άρτενα ("αμέσως" από το αρχ. Άρτι), ανημιdάζει = επικρατεί νηνεμία (Βουνί, Χ. Ροχουδίου), αληστώ = γαυγίζω, αποκουφίζω = αφαιρώ βάρος (Βουνί), αποδιαφάζει = ξημερώνει (Βούας), βραχώνι = ο βραχίων, βρώνω = φθείρω (Γαλλικιανό, Μπόβα), δρυμίζω = στυφίζω (χωρίο Ροχουδίου, απαντάται και στην Ποντιακή), μακώνω = κοιμούμαι βαθειά (Βουνί /απαντάται και στην Μάνη, Δωρισμός : Μήκων (η υπνοφόρος)., φερφερεύομαι = καυχώμαι (Βουνί, Βούας), (α)Λιγή = η στροφή του υφαντού, Βούας, Χ. Ροχουδίου (εκ του αρχαίου ελιγή (βλ. Ησύχιο), ορτάδα = το αυλάκι (Βουνί) εκ του ορθός, ρίππα = η ψάθα (Βουνί / Κως) εκ του αρχαίου ριψιπός,(ψάθα καλαμωτή), Στύμα (το) = η δυσκοιλιότης (Γαλλικιανό) εκ του αρχ. Στύψις (Γαληνός 6.424), τίς) = όποιος (Γαλλισανό) (εκ της αρχ. Αντωνυμίας), χειμάρι = το αγιοκάτσικο, χεδέω = μισώ (Βουνί, Χ. Ροχουδίου, Βούας, Γαλλικιανό) από το αρχ. Εχθέω (αντιμετάθεση των ε & χ) (ή εκ του ακηdώ, Rolfs), χλωρός = πράσινος (Βουνί, Βούας, Γαλλικιανό), ώρα = η άνοιξη (Βουνί, Βούας, Γαλλικιανό) (Η σημασία της ανοίξεως ως κατ' εξοχήν εποχής του χρόνου ακόμη και από Όμηρο/Οδύσσεια 9.51 (Α. Καραναστάσης)).

9. Δωρισμοί: αργάτης (εργάτης), λανό (λινό), νασίδα (νησίδα), άσαμο, κυψάλη (ή κυσπάλη), μάκων, επίζαλος, μαναχός, αργάτης, σακόω, αλάνω (ελαύνω),χαλιπό, αγκλησία (εκκλησία).

10. "Στοιχείο σλαβικό, αλβανικό ή τουρκικό ουδέν απαντάται εις την διάλεκτον" (Α. Ραγκαβής 1890. Περιοδικό "Παρνασσός" σελ. 126).

Εν τέλει...

Σημαντικά ευρήματα σε ανασκαφές στο Δέλτα Φαλήρου

Εν τέλει... σημαντικά ευρήματα βρέθηκαν κατά τις ανασκαφές στο Δέλτα Φαλήρου, επί των οδών Φιλίππου, Ευριπίδου, Πεισιστράτου, Σαχτούρη και Λεωφόρων Ποσειδώνος και Συγγρού, στο πλαίσιο του έργου "Χωματοουργικές εργασίες για το Κέντρο Πολιτισμού -Ίδρυμα Στ. Νιάρχος".

Συγκεκριμένα βρέθηκαν ταφές, πυρές, καύσεις και εγχυτρισμοί σε πήθους, που χρονολογούνται στον 7ο και 6ο αι. π. Χ., ενώ όλα έχουν μεταφερθεί, οπότε αυτό που μένει είναι να κλείσουν οι δοκιμαστικές τομές, κάτι που θα συμβεί και μετά τη θετική γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου. Οι πιο σημαντικές αρχαιότητες αναμένεται να βρεθούν στην κανονική ανασκαφή που θα πραγματοποιηθεί στην περιοχή όπου θα κατασκευαστεί το κανάλι.

Επέκταση του λιμανιού του Πειραιά για τα μεγάλα κρουαζιερόπλοια

Εν τέλει... τη θετική γνωμοδότηση του έδωσε το Κεντρικό Αρχαιολογικό Συμβούλιο στη μελέτη περιβαλλοντικών επιπτώσεων του τεράστιου έργου επέκτασης της νότιας πλευράς του λιμανιού του Πειραιά, που θα εξυπηρετεί τα μεγαλύτερα κρουαζιερόπλοια στον κόσμο, μήκους άνω των

350 μ. και ύψους έως και 40 μ. Το ΚΑΣ ασχολήθηκε με τις επιπτώσεις του έργου στα μνημεία του Κονώνειου Τείχους και στο ταφικό μνημείο του Θεμιστοκλή, που θα γειτνιάζει με τις σχεδιαζόμενες προβλήτες.

Τα μέλη του Συμβουλίου έδωσαν το πράσινο φως στη μελέτη, αλλά κατά πλειοψηφία, δεδομένου ότι υπήρξαν προβληματισμοί ως προς μέγεθος του έργου που μπορεί να "εξαφανιστεί" το ταφικό μνημείο. Μέσα στους όρους της γνωμοδότησης τέθηκε η διερεύνηση της δυνατότητας "μεταφοράς" των προβλητών κατά περίπου 100 μέτρα από το ταφικό μνημείο -και όχι 50 όπως όριζε η μελέτη-, καθώς και η ανάδειξη και προστασία

α των περίπου 450 μ. από το Κονώνειο Τείχος που σώζεται στην περιοχή.

Το έργο, ενταγμένο στο ΕΣΠΑ, θα έχει κόστος 230 εκ. ευρώ. Θα αποτελείται από τέσσερις βραχίονες και τρεις λιμενολεκάνες, οι οποίες θα δίνουν θέση συνολικά σε 6 κρουαζιερόπλοια. Το βάθος της θάλασσας στην περιοχή είναι 65 μ. και για την κατασκευή των προβλητών θα χρειαστούν 7,5 εκατομμύρια κυβικά επικύσεων. Κάθε προβλήτα θα έχει μήκος 300 μ., εκτός από την τελευταία -η οποία θα εκτείνεται προς στην ανοικτή θάλασσα-, που θα έχει μήκος 400 μ. Επιπλέον, θα κατασκευαστεί ένα κτίριο συνολικού εμβαδού 24.000 τ. μ. που θα στεγάζει την υπηρεσία τελωνείου, έναν χώρο επισκεπτών και duty free καταστήματα, καθώς και μια περιφερειακή οδό, παράλληλη της υφιστάμενης, μήκους 700 μ. και πλάτους 15 μ. (με τέσσερις λωρίδες) για την εξυπηρέτηση των επισκεπτών. Στην περιοχή των προβλητών θα δημιουργηθεί και χώρος στάθμευσης αυτοκινήτων.

Μνημεία της ελληνιστικής περιόδου αναδεικνύονται στην Αίγινα

Εν τέλει... με γνωμοδότηση του Κεντρικού Αρχαιολογικού Συμβουλίου θα αναδεικτούν οι μνημειώδεις λαξευτοί κιβωτιόσχημοι τάφοι της ελληνιστικής εποχής, που αποκαλύφθηκαν σε οικόπεδο στην Αίγινα. Συγκεκριμένα, στον αύλειο χώρο του οικοπέδου (Φανερωμένης και Ιωάννη Καποδίστρια), θα δημιουργηθεί ένα πλάτωμα λίγο μεγαλύτερο από το εμβαδόν των μνημείων (οι τάφοι καταλαμβάνουν έκταση περίπου 40 τ.μ.), όπου μια σταθερή

γυάλινη επιφάνεια 3Χ4 μ., καθώς και μια μικρότερη που θα ανοιγοκλείνει, θα επιτρέπει στο κοινό τη θέαση. Επιπλέον, αρχαιολόγοι και φοιτητές θα έχουν τη δυνατότητα να επισκέπτονται τους τάφους με τη βοήθεια κλίμακας, που θα κατασκευαστεί στο υπόγειο του κτιρίου, το οποίο θα στεγάσει κυρίως καταστήματα και γραφεία. Επίσης, θα ληφθεί μέριμνα για τον σωστό εξοπλισμό και φωτισμό τους.

Πιο αξιόλογος θεωρείται ο Τάφος Ι, λόγω της εντυπωσιακής εισόδου και των επιχρισμάτων του, αλλά και της ύπαρξης μιας σκάλας έξι βαθμίδων, που οδηγεί στο εσωτερικό του, όπου βρίσκεται επιτύμβια στήλη.

Πράσινο φως για το Αρχαιολογικό Μουσείο της Αθήνας

Εν τέλει... πράσινο φως στο τροποποιημένο κτιριολογικό πρόγραμμα του Αρχαιολογικού Μουσείου Αθηνών έδωσαν τα μέλη του Συμβουλίου Μουσείων σε πρόσφατη συνεδρίασή τους. Το Μουσείο θα ιδρυθεί στον αρχαιολογικό χώρο της Ακαδημίας Πλάτωνος, σε μια περιοχή που έχει χωροθετηθεί με νόμο από το 2002 και στην οποία έχουν γίνει εκτεταμένες απαλλοτριώσεις και για το Μουσείο ήδη από το 1960.

Όπως ανακοινώθηκε το κτίριο που θα προκύψει θα πρέπει να αφήνει τα ελάχιστα ίχνη στο περιβάλλον σε περίπτωση που πάψει να υφίσταται, στηριζόμενο στις βιοκλιματικές αρχές. Η ανέγερση του θα γίνει μετά από διεθνή αρχιτεκτονικό διαγωνισμό. Γι' αυτό το σκοπό μάλιστα έχει ήδη υπογραφεί Προγραμματική Σύμβαση του πρώην ΥΠΠΟΤ με την Περιφέρεια Αττικής, προκειμένου η δεύτερη να χρηματοδοτήσει τον διαγωνισμό και τη μελέτη.

Το συνολικό μικτό εμβαδόν του νέου Μουσείου θα είναι γύρω στα 16.500 τ. μ., από τα οποία οι εκθεσιακοί χώροι θα καταλαμβάνουν τα 5.400 τ.μ., οι αποθήκες τα 3.500 τ.μ., οι χώροι εκπαιδευτικών και επιστημονικών δράσεων τα 650 τ.μ., τα εργαστήρια συντήρησης τα 680 τ.μ., τα πωλητήρια τα 300 τ.μ. και το αμφιθέατρο τα 500 τ.μ. Όσον αφορά τους χώρους στάθμευσης, θα δημιουργηθεί ένα νέο υπόγειο πάρκινγκ στο οικόπεδο "REDS", εμβαδού 2.600 τ.μ. και χωρητικότητας 160 θέσεων, ενώ το υφιστάμενο υπαίθριο πάρκινγκ θα καταργηθεί.

Παρουσιάστηκε το βιβλίο του Γιώργου Ανωμερίτη για την εκκλησία του Αγίου Νικολάου

Εν τέλει... παρουσιάστηκε, στην κατάμεστη αίθουσα εκδηλώσεων του Εμπορικού Βιομηχανικού Επιμελητηρίου Πειραιά (ΕΒΕΠ), το βιβλίο του Γιώργου Ανωμερίτη για την εκκλησία του Αγίου Νικολάου Πειραιά, την εκκλησία της ναυτιλίας και των ναυτικών, όπως την αποκαλεί ο συγγραφέας. Ο κ. Γιώργος Ανωμερίτης παρουσίασε στο τέλος, τα πιο σημαντικά στοιχεία της ιστορικής έρευνας του για το ναό, μιας και είναι το πρώτο βιβλίο που γράφεται στα πειραιακά γράμματα για

την εκκλησία του Αγίου Νικολάου, την οποία το Υπ. Πολιτισμού έχει χαρακτηρίσει "Μνημείο". Όπως ο ίδιος ανέφερε εκ μέρους και του εκδοτικού οίκου "ΜΙΛΗΤΟΣ", ένα σημαντικό τμήμα από τα έσοδα του βιβλίου θα διατεθεί για την αποκατάσταση των φθορών, που έχει προκαλέσει ο χρόνος στον τρούλο και την οροφή του ναού. Το βιβλίο θα κυκλοφορήσει σύντομα στα Αγγλικά αλλά και σε άλλες γλώσσες.

Το ιστορικό λεύκωμα του Γιώργου Ανωμερίτη είναι αφιερωμένο "στους έλληνες ναυτικούς".

